

MUSIQI

Metodik vəsait

3

NƏRGİZ RƏCƏBOVA
ŞƏHLİA QULİYEVA
ZEMFİRA ƏLİYEVA

Ümumi təhsil müəssisələrinin **3**-cü sinfi üçün

MUSIQİ

fənni üzrə dərsliyin

METODİK VƏSAİTİ

© "Şərq-Qərb" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
info@eastwest.az və **derslik@edu.gov.az**
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınıza üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

ŞƏRQ-QƏRB

MÜNDƏRİCAT

<i>Giriş</i>	3
<i>Kiçik summativ qiymətləndirməyə aid tapşırıqlar (I bölmə)</i>	10
<i>3-cü sinif Musiqi fənni üzrə məzmun standartları</i>	11
<i>Məzmun standartları və fənlərarası integrasiya cədvəli</i>	12
<i>Tədris programının illik planlaşdırma cədvəli</i>	14
<i>Dərslərin gündəlik planlaşdırılması</i>	
I bölmə. Bayram musiqisi	16
1. Musiqi Günü	17
2. Sülhün carçıları	18
3. Əziz müəllim	19
4. Müstəqil Azərbaycan	20
II bölmə. Mahnıların ritmik müşayiəti	22
5. "El bilir ki, sən mənimsən"	23
6. "Azərbaycan bayrağı"	24
7. Vətənən sağ olsun!	26
III bölmə. Musiqi forması	27
8. Sadə musiqi formaları	28
9. "Musiqili dairə"	30
10. Variasiya	31
IV bölmə. Musiqi təəssüratları	33
11. Musiqidə müxtəlif obrazlar	34
12. Bayram ovqatı	35
13. "Gözəl Vətən"	36
14. "El igidləri ilə tanınar"	38
V bölmə. Musiqi alətləri	39
15. Zərb alətləri	40
16. Nəfəs alətləri	41
17. Simli alətlər	42
18. Simli-dartımlı alətlər	44
19. Musiqi ansamblı	45
VI bölmə. Kino musiqisi.....	47
20. "Əzablı yollar" filmi	48
21. "Qərib cinlər diyarında" filmi	49
22. "Sehrlə xalat" filmi	50
23. "Bir qalanın sırrı" filmi	52
VII bölmə. Konsert zalında	54
24. Sevimli Vətən	55
25. Afişa	56
26. Konsertə hazırlıq	57
27. Bayram konserti	58
<i>Musiqi repertuarı</i>	59
<i>İstinad edilmiş mənbələr</i>	88

Giriş

Hörmətli müəllim!

Şagirdlərin bədii-estetik tərbiyəsində və ümumi musiqi inkişafında ümumtəhsil məktəblərində tədris olunan "Musiqi" fənni mühüm rol oynayır. O, şagirdin mənəvi aləmini zənginləşdirir, yaxşılıq və gözəlliyyət münasibətini formalaşdırır. Musiqi fənninin məqsədi musiqinin tədrisi və tərbiyəvi imkanları vasitəsilə şəxsiyyətin formalaşdırılmasıdır. Musiqi dərslərində şagirdlər musiqi mədəniyyətinə yiyələnlərlər. Müxtəlif biliklər əldə edən şagirdlərdə müəyyən bacarıq və vərdişlər formalaşır. Bu isə onların müxtəlif qabiliyyətlərinin üzə çıxmasına, eyni zamanda öz yaradıcı imkanlarını gerçəkləşdirməyə kömək edir.

Dərslik komplekti Musiqi fənni üzrə təhsil programı, dərslik və tədris vasitələrinin tərtibinə qoyulan tələblər, tədris materialının planlaşdırılması, təlim üsullarının müəyyənləşdirilməsi və müəllimin hazırlığının həyata keçirilməsi üçün müvafiq təlimatlar əsasında yazılmışdır. Dərslik komplektinin məzmunu şagirdin təhsil nailiyyətlərini aşkara çıxarır və milli şurun formalaşmasına kömək edir.

Dərslik

Şagirdlərin musiqi sahəsində bilik, bacarıq və vərdişlərə (dünyagörüşünün zənginləşdirilməsi, xorla oxu, sadə musiqi alətlərində çalma, rəqs elementlərinin yerinə yetirilməsi, ritmik və improvizətmə bacarıqlarının formalaşması və inkişafı) yiyələnməsi məqsədilə dərslikdə verilən tədris materialı varislik prinsipinə əsaslanır. Belə ki burada I və II siniflərin tədris materialı bir qədər dərin və geniş təqdim olunmuşdur.

Tədris materialının planlaşdırılmasında təlimdə şüurluluq, fəallıq və müstəqillik prinsipi, sistemlilik və ardıcılılıq, sadədən mürəkkəbə, əyanılık və digər prinsiplər gözlənilmiş, şagirdlərin yaş xüsusiyyətləri və anlama səviyyəsi nəzərə alınmışdır. Dərslik komplektində mövzular 7 bölmədə qruplaşdırılmışdır: I – "Bayram musiqisi", II – "Mahnıların ritmik müşayiəti", III – "Musiqi forması", IV – "Musiqi təəssüratları", V – "Musiqi alətləri", VI – "Kino musiqisi", VII – "Konsert zalında". Hər bölmədə verilmiş tədris materialları və tapşırıqlar III sinif üçün Musiqi fənn kurikulumunun standartlarının reallaşmasına xidmət edir.

Tədris materialı şagirdlərin müstəqil təliminə, dünyagörüşünün, informativ-kommunikativ mədəniyyətinin, alqoritmik məntiqi təfəkkürünün formalaşmasına imkan verir, onlarda musiqi obrazları haqqında müəyyən emosional və rəngarəng təsəvvürlər yaradır. Musiqi janrları, musiqinin məzmunu və quruluşu (forma), musiqi ifadə vasitələri və s. məlumatlar isə şagirdlərə praktik şəkildə mənimsdədir. Bu tədris ilində III sinifin Musiqi dərsliyinə bir neçə musiqili-didaktik oyunlar daxil edilmişdir. I və II siniflərdə "musiqi aləminə səyahət" dən şagirdlərə tanış olan Saz və Ney personajları bu tədris ilində də uşaqlara bələdçilik edəcək. Hər dərsdə Ney personajı musiqi ifadə vasitələrinin şərti personajları ilə dialoq quraraq dərsin tədqiqat sualını təqdim edir. Şagirdlərin yaş xüsusiyyətlərini və obrazlı təfəkkürünü nəzərə alaraq dərslikdə, I və II siniflərdə olduğu kimi, musiqi ifadə vasitələri obrazlarla verilmişdir: Melodiya, Ritm, Temp, Lad, Ölçü, Dinamika. (Bu dərsliyə Tembr və Registr musiqi ifadə vasitələrinin obrazları əlavə edilmişdir.) Dərsin refleksiv sualı isə Saz personajının vasitəsilə şagirdlərə çatdırılır. Hər bir bölmənin başlanğıcında, II sinifdəki kimi, şagirdlərə tanış olan obrazlar (notlar) kiçik xülasə ilə həmin bölmənin məzmunu haqqında qısa məlumat verir.

Bu tədris ilində də öyrənilən musiqi əsərlərinin, dərsin mövzusu ilə bağlı digər materialların videoçarxları və səsyazmaları dərslikdə QR kodlarla təqdim olunmuşdur. Onların vasitəsilə şagirdlər həm dərsdə, həm də evdə müstəqil olaraq həmin materiallarla tanış ola bilərlər.

III sinif Musiqi dərsliyində müəyyən qədər nəzəri biliklər haqqında sadə məlumatlar və fəaliyyət üçün praktik tapşırıqlar verilmişdir. Melodiya, ritm, temp, lad, ölçü, dinamika, tembr və registr kimi musiqi ifadə vasitələri, musiqi əsərlərinin xarakteri, məzmunu, forması, Azərbaycan və Avropa musiqi alətləri və s. haqqında məlumatlar şagirdlərin anlama səviyyəsində verilmişdir. Dərslikdə Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri ilə yanaşı, bir neçə xarici ölkə bəstəkarlarının əsərləri də verilmişdir.

Dərslikdə verilmiş mahnının oxunması, musiqi əsərinin dinlənilməsi, obrazın təsvir edilməsi, təqdimatın hazırlanması, zərb musiqi alətlərində çalma, rəqs elementlərinin, dirijorluq hərəkətlərinin və ritmik məşğələlərin yerinə yetirilməsi kimi fəaliyyət növləri (praktik tapşırıqlar) şagirdlərin yaş səviyyəsi, dərkətmə qabiliyyəti, maraq və ehtiyacları nəzərə alınmaqla onların yaradıcı təfəkkürünün inkişafına xidmət edir.

Dərslikdən daha səmərəli istifadə etmək üçün hər fəaliyyət növü fərqli simgələrlə göstərilmişdir.

Oxuma	-	
Rəqsetmə	-	
Dinləmə	-	
Tapşırıq	-	
Özünü yoxlama	-	

Dərslikdəki QR kodlara müraciət edərək mövzu ilə əlaqədar daha çox maraqlı məlumat əldə edə bilərsiniz.

Mövzunun anlaşılması üçün zəruri olan anlayışlar lügətdə sadə formada təqdim olunmuşdur. Yeni materialın dərk edilib daha yaxşı mənimsənilməsi üçün dərslikdə müxtəlif sxemlərə, cədvəllərə, rəsmlərə, musiqi əsərlərinin ritmik şəkillərinə, rəqs elementlərinin sxemlərinə və s. geniş yer verilmiş, bir neçə tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün nümunələr göstərilmişdir.

Dərslikdə mahnıların mətni (sözləri) yerləşdirilmişdir. Bölmələrin sonunda həmin bölmə üçün nəzərdə tutulmuş standartlar əsasında "Özünü yoxlama" rubrikasında (bu rubrika da simgə ilə verilmişdir) müxtəlif formalı məntiqi, tənqidi və yaradıcı təfəkkürün inkişafına xidmət edən tapşırıqlar yer almışdır. Dərsliyin sonunda (səh. 64) "Musiqili yol" stolüstü oyunu verilmişdir. Oyuna daxil edilmiş tapşırıqların köməyi ilə şagirdlər il boyu əldə etdikləri nailiyətləri, bilik və bacarıqlarını yoxlaya bilərlər.

Metodik vəsait

Metodik vəsait tövsiyə xarakteri daşıyır. Müəllim qurduğu dərslərdə müvafiq və məqsədə uyğun dəyişikliklər edə bilər. Hər bir dərsin məqsədi (təlim nəticəsi) həmin dərsdə reallaşan standartlara görə müəyyənləşdirilmişdir. Fəndaxili integrasiyanı təmin edərək hər dərsdə musiqi fənn kurikulumunun məzmun xətləri əlaqəli göstərilmişdir. Fənlərarası integrasiya Azərbaycan dili, Riyaziyyat, Həyat bilsisi, Təsviri incəsənət, Fiziki tərbiyə fənləri ilə yaradılmışdır. Bu integrasiya şagirdlərdə eyni bacarıqların daha yaxşı formallaşmasına xidmət edəcəkdir.

Metodik vəsaitdə hər bölmənin əvvəlində müəllimin fəaliyyətini istiqamətləndirmək üçün kiçik həcmli xülasələr verilmişdir.

Musiqi fənni üzrə təlim-tədris prosesinin səmərəli təşkili üçün müasir təlimin bütün formaları təqdim olunur: fərdi, cütlərlə, kiçik qruplarla, böyük qruplarla və kollektivlə iş. Bu isə hər bir şagirdin öyrənmə prosesinin intensivliyinə və əməkdaşlıq vərdişlərinin formalaşmasına şərait yaradır. Təlimin qarşıya qoyduğu vəzifələrin həyata keçirilməsi təlim-tərbiyə prosesinə təsir edən amillərdən və şərtlərdən, o cümlədən öyrədici mühitdən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Müəllim öyrədici mühiti (şərti bölüm: əşyavi, informasiya və sosial-psixoloji mühit) təşkil etmək üçün şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almalı, şəxsiyyətin inkişafına optimal şərait yaratmalıdır. Musiqi dərslərində öyrədici mühiti yaratmaq üçün müəllim musiqi əsərlərinin bəstəkarlarının portretləri, mövzuya aid təqdimatlar, şəkil, sxem, cədvəl, illüstrasiya və plakatlar, sadə zərb musiqi alətləri, tapmacalar, şeir, mahnida verilmiş obrazlara aid əşya və maskalar, rəqsərlər aid atributlar, cizgi və kino filmlərinin, musiqi əsərlərinin videoçarxları və səsyazmaları və s. istifadə edə bilər.

Mövzuya aid kiçik təqdimatlar verilmiş qaydalara əsasən (dərslik səh. 7) müxtəlif üsullarla hazırlanır: şaxələndirmə, sinkveyn, Venn diaqramı, konseptual və semantik cədvəl, iki hissəli gündəlik və s.

Bütün dərslər I və II siniflərdə olduğu kimi, 3 mərhələli strukturda verilmişdir:

I. "Motivasiya", II. "Fəaliyyət", III. "Ümumiləşdirmə və refleksiya"

Metodik vəsaitdə hər dərsin I mərhələsi ("Motivasiya") şagirdləri fəaliyyətə sövq edən müxtəlif üsullarla verilmişdir: videoçarx və səsyazmalar (musiqi əsərlərindən, kino və cizgi filmlərindən parçalar), şəkil və əşyalar, səhnəcik və modelləşdirmə, lövhədə yazı və epiqraf, şeir və suallar, afişə və s. Bu cür üsullarla müəllim problemlə vəziyyəti yaradır və motivasiya mərhələsini tədqiqat sualı ilə bitirir.

II mərhələdə ("Fəaliyyət") təlim məqsədlərinə nail olmaq üçün dərsdə ediləcək fəaliyyət növləri əks olunmuşdur (mahnioxuma, rəqsetmə, ritmtutma, musiqi alətlərində çalma, dirləmə, təqdimat hazırlama və müxtəlif tapşırıqların yerinə yetirilməsi). Fəaliyyət mərhələsində dərsliklə işə və yerinə yetirilən tapşırıqlardan sonra müzakirələrə yer verilir.

III mərhələdə ("Ümumiləşdirmə və refleksiya") qapalı və açıq suallar vasitəsilə dərs boyu icra olunan fəaliyyət ümumiləşdirilir, refleksiya keçirilir.

3-cü sinifdə şagirdlər Ü.Hacıbəyli, C.Cahangirov, F.Əmirov, S.Rüstəmov, Q.Hüseynli, O.Zülfüqarov, M.Mirzəyev, T.Quliyev, R.Mirişli, R.Şəfəq, N.Mirməmmədli və başqa Azərbaycan bəstəkarlarının əsərləri, həmçinin xarici bəstəkarların klassik əsərləri ilə də (F.Kuperen, V.A.Motsart, P.Çaykovski, A.Ostrovski) tanış olurlar. Bu tədris ilində də dərsliyə xalq musiqi repertuarından nümunələr daxil edilmişdir.

Əvvəlki siniflərdən tanış olan bəzi nümunələr 3-cü sinfin musiqi repertuarına daxil edilmişdir. ("Cəngi" pyesi /Ü.Hacıbəyli/, "İdman" və "Sadiq olaq Vətənə" /O.Zülfüqarov/, "Qatar" /F.Əmirov/, "Qaliblər mahnısı" /Q.Hüseynli /.)

Metodik vəsaitdə musiqi nümunələrinin not mətni verilmişdir (səh. 59–87). Müəllim bu materialdan da resurs kimi istifadə edə bilər.

Mahnı oxumaq. Mahnını oxumazdan əvvəl mütləq vokal məşqi (qısa vokal tapşırığı) keçirmək lazımdır. Bu zaman fizioloji hazırlıq aparılır, mahnının ifasından öncə səs aparati "isindirilir", nəfəs, artikulyasiya, tələffüz, intonasiya və digər vokal vərdişlər formalasdırılır. Vokal məşqləri taraz səslə, sakit (qısqırmadan) oxunmalıdır. Müəllim vokal tapşırıqları seçərkən onların melodik və ritmik cəhətdən sadə, yaddaqlan olmasına diqqət yetirməlidir. Metodik vəsaitdə nümunə üçün bir neçə vokal məşqləri verilmişdir. I vokal məşqini "mi, me, ma, mo, mu" hecaları, II, III və VI vokal məşqlərini "a" hərfi ilə, IV və V vokal məşqlərini "m" hərfi ilə (bağlı ağızla), VII vokal

məşqini isə notların adları ilə oxumaq lazımdır. Vokal məşqləri zamanı əldə olunan bacarıqlar mahnıların düzgün ifasına kömək edir.

Mahnının düzgün və təmiz oxunması üçün müəllim ilk dərsdən mütəmadi olaraq şagirdlərin diqqətini "Mahnının ifa qaydaları"na (dərslik səh. 6) yönəltməlidir. III sinifdə "Mahnının ifa qaydaları"na iki qayda – "İfa zamanı sözləri düzgün tələffüz edin" və "İntonasiyaya diqqət yetirin" əlavə olunmuşdur. Musiqi dərslərində mahnıların xorla ifasına daha çox yer verilir. Xorla oxuma şagirdlərdə diqqəti, müşahidə qabiliyyətini, intizamı tərbiyə edir və onları yaradıcı kollektivdə birləşdirir. Ifa zamanı şagirdlərin xorda oxu vərdişlərinə yiyələnməsi, səslərinin qorunması bacarıqlarının formalaşması üçün müəllim daimi və məqsədyönlü iş aparır.

Mahnıların ifası zamanı şagirdlər dirijorluq hərəkətlərini yerinə yetirirlər ($\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ və $\frac{4}{4}$ musiqi ölçüsünün dirijorluq hərəkətləri). Şagirdlərin bu bacarığa yiyələnməsi üçün dərslikdə verilmiş sxem və şəkillərlə yanaşı, müəllimin əyani dirijorluğu da vacib şərtidir. Musiqi fənn kurikulumunun tələblərinə uyğun olaraq, III sinifdə şagirdlər mahnını ikisəsi ifaetmə bacarığına yiyələnirlər. Şagirdlərin bu bacarığa yiyələnməsi üçün müəllim dirijorluq sxemlərindən istifadə edir.

Musiqi əsərlərini dinləmək. Musiqi repertuarına asan mənimsənilən və şagirdlərin yaş səviyyəsinə uyğun təntənəli, şən, qəhrəmani, həzin, oynaq xarakterli musiqi nümunələri daxil edilmişdir. Müəllim 1-ci dərsdə şagirdləri "Musiqi dinləmə qaydaları" ilə (dərslik, səh. 7) tanış etməli, vaxtaşını onların diqqətini həmin qaydalara yönəltməlidir. Musiqi əsərləri tam şəkildə və ya hissə-hissə (stop-kadr üsulu ilə) səsləndirilməlidir. Dərsin məqsədlərinə uyğun olaraq, şagirdlərə bu musiqi nümunələrinin melodik xüsusiyyətləri, ritm, temp, lad, ölçü, dinamik çalarlar, tembr, registr, janr, məzmun və quruluşu (forması), müşayiətdə musiqi alətlərinin səslənməsi haqqında qısa məlumat verilməlidir. Musiqi nümunələri dinlənildikdən sonra müzakirələrdə şagirdlərin iştirakı təmin edilməlidir.

Musiqili-ritmik hərəkətlər (ritmika). Musiqili-ritmik fəaliyyət uşağın əqli, fiziki, mənəvi, estetik keyfiyyətlərinin tərbiyəsinə yönəldilmişdir. Musiqili-ritmik hərəkətlər musiqi qabiliyyətinin inkişafına kömək edir. Onlar həmcinin musiqiyə emosional münasibətin, ritmik hissiiyyatın inkişafına da təsir edirlər. Musiqi dərslərində uşaqlar musiqi sədaları altında ritmik hərəkətlər edirlər və bir sıra bacarıqlara yiyələnirlər.

Ritmika uşaqların əhvali-ruhiyyəsinə, həmcinin organizmin ümumi vəziyyətinə müsbət təsir göstərir. Musiqili-ritmik fəaliyyətdə uşaq şəxsiyyətinin müsbət keyfiyyətləri inkişaf edir, onda musiqili-estetik hissələr yaranır, dünyagörüşü artır. Musiqili-ritmik hərəkətlərin icrası zamanı musiqiyə sevgi aşınanır, uşağın musiqi zövqü formalaşır. Həmcinin ritmika vasitəsilə hiperaktiv və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar da özlərini "rahat" hiss etməyi, sərbəst hərəkət etməyi öyrənirlər.

Musiqili-ritmik hərəkətlər şən, ritmik musiqi ilə müşayiət olunur. Bu da musiqi materialının daha yaxşı mənimsənilməsinə imkan verir. Tədris prosesində istifadə olunan "Ritmənə görə tap" oyunu da buna xidmət edir.

Rəqsələri ifa etmək. III sinfin programına, əvvəlki siniflərdə olduğu kimi, rəqsələrin öyrənilməsi (Azərbaycan xalq rəqsələrinin bəzi elementləri) daxil edilmişdir. Rəqsin öyrədilməsindən əvvəl onun musiqisi dinlənilməlidir. Sonra rəqs elementlərini (hərəkətlərini) öyrədərkən uşaqlara Azərbaycan xalq rəqsələrinin ifa tərzini çatdırmaq lazımdır: qızların hərəkətləri incəliyi, zərifliyi, oğlanların hərəkətləri isə cəsurluğu, cəldliyi bildirməlidir. Dərslikdə xalq rəqsərimizin rəqs elementləri şəkil və sxemlərdə verilmişdir. Həmin elementlər I və II sinifdən tanış olan elementlərdir. Rəqsin ifası üçün onun məzmununa uyğun şagirdlərə rəqs atributlarının paylanması məqsədyönlüdür.

Musiqi alətlərində çalmaq. III sinfin programında da, əvvəlki siniflərdə olduğu kimi, bu fəaliyyət sadə zərb musiqi alətləri vasitəsilə yerinə yetirilir. Dərslikdə müvafiq cədvəllər, ritmik

şəkillər, sxemlər təqdim olunmuşdur. Musiqi alətində (*nağara, dəf, şaxşax, zəng, metallofon və baraban*) çalmazdan əvvəl onun quruluşu, həmin alətdə ifa zamanı oturuş qaydası, əllərin alət üzərində düzgün qoyulması izah olunmalıdır. Bu tədris ilində də şagirdlər metallofonda (oktava daxilində) müxtəlif intervallardan ibarət musiqi parçalarını çalırlar. III sinifdə şagirdlər zərb musiqi alətləri ilə yanaşı, nəfəslə, simli, simli-dartımlı alətlərlə tanış olurlar. Həmin musiqi alətlərinin tembri və registrinin təbiətdəki səslərə uyğunluğunu müəyyənləşdirməyə aid tapşırıqlar yerinə yetirirlər.

Təlimi diferensiallaşdırmaq. Təlimin diferensiallaşdırılmasını aşağıdakı üsullarla həyata keçirmək olar:

- Yaradıcılıq səviyyəsinə görə (yaradıcı olmayan tapşırıqlara aiddir: faktoloji sualların cavablandırılması, müəllimin ifasının təkrar olunması və s. Yaradıcı tapşırıqlar isə qeyri-standart nəticələri ehtiva edir: təxəyyülə əsaslanan şəkil çəkmək, rollu oyunda iştirak, sadə musiqi alətlərində çalmaq, rəqs etmək və s.);
- Çətinlik səviyyəsinə görə;
- Həcmində görə (mövzuya uyğun əlavə tapşırıqlar təklif oluna bilər);
- Müstəqillik səviyyəsinə görə (bütün uşaqlar eyni tapşırığı yerinə yetirir – bəziləri müstəqil şəkildə, digərləri isə müəllimin köməyi və nəzarəti altında);
- Öyrənmə fəaliyyətinin xarakterinə görə;
- Şagirdlərə göstərilən köməyin xarakterinə görə (bütün uşaqlar eyni vaxtda işə başlayır və köməyə ehtiyacı olan şagirdlərə bu şəkildə dəstək göstərilir: köməkçi kartlar, asan, lakin oxşar tapşırıqların verilməsi, lövhədə qeydlər və s.).

Təhsildə xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şagirdlərin öyrənmə aktivliyi və bacarıqları fərqlidir. "Musiqili dairə", "Musiqi obrası", "Ritminə görə tap", "Musiqili fincan", "Repetisiya", "Musiqili yol" musiqili-didaktik, mahni və rəqs-oyunlar vasitəsilə təhsildə xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şagirdlərin də musiqi bilik, bacarıq və vərdişləri formalaşır. Həmin oyunların qaydaları metodik vəsaitdə verilmiş *Dərslərin gündəlik planlaşdırılması*nda və dərslikdə göstərilmişdir.

Müəllim dərsin mövzusu ilə bağlı əvvəlki siniflərdə tətbiq olunan musiqili-didaktik oyunları təkrar istifadə edə bilər.

Oyunlar. Uşaqlar hər hansı fəaliyyətə, xüsusilə oyuna asanlıqla cəlb olunurlar. Oyun onlar üçün tədris, əmək, ciddi tərbiyəedici formadır. Buna görə də müəyyən təhsil problemlərini həll etmək üçün uşaqların oyun istəklərindən və ehtiyaclarından istifadə edərək onları oyunlara cəlb etmək məsləhətdir.

Didaktik (öyrədici) oyunlar şərti olaraq 3 növə ayrılır: oyuncaqla (müxtəlif əşya) oynanılan oyunlar, şifahi və ya sözlü (tapmaca) oyunlar, loto (cütşəkilli kart) oyunları. Dərs zamanı didaktik oyunlardan istifadə uşaqlarda yaddaş, diqqət və təfəkkürün inkişafına kömək edir. 3-cü sinif musiqi dərslərində şəkil üzərində iş, krosvord, "Musiqili yol" kimi stolüstü oyunlar da keçirilir.

Musiqi dərslərində süjetli və süjetsiz elementar mütəhərrik oyunlardan, əl-ələ tutub dairədə hərəkətlər edib oynanılan və mahnilərlə müşayiət olunan oyunlardan istifadə etmək olar. Mütəhərrik oyunlar cəldliyi, çevikliyi, sürəti inkişaf etdirir, fiziki cəhətdən təkmilləşməyə zəmin yaradır (xüsusən oyun yarış formasında keçiriləndə).

3-cü sinif musiqi dərslərində rollu oyunlar da tətbiq olunur: "Musiqili dairə" və "Musiqi obrası". Rollu oyunlarda şagird müəyyən bir obrazı canlandırır, öz təəssüratlarını üzə çıxarıır. Oyun vəziyyətinin xəyal olduğunu anlayan uşaqlar buna baxmayaraq, olduqca real hissələr yaşayır, təcrübə qazanır və bununla da daxili dünyalarını zənginləşdirirlər. Müxtəlif rolları yerinə yetirərkən uşaqlar fərqli fəaliyyətlərin bütün aspektlərini əhatə edirlər ki, bu da, öz növbəsində, onlarda idrakin inkişafına kömək edir. Tərəfdəşlərlə birgə oyun zamanı uşaqlar

ünsiyət qurmağı, başqalarının istək və fəaliyyətlərini nəzərə almağı, fikirlərini müdafiə etməyi, həmçinin birgə planlar hazırlamağı və həyata keçirməyi öyrənirlər. Təqdim olunan oyunlarla yanaşı, dərslikdəki bəzi tapşırıqlarda rollu oyun elementləri də var.

Oyun həm də uşağın psixoloji vəziyyətini müəyyən etmək və şəxsiyyət kimi inkişafının diaqnostikasını aparmaq üçün bir vasitə, həm də onun inkişafındakı ləngiməni və qüsurları aradan qaldırmaq üçün əla metoddur (məs., zəif düşünən, utancaq, nitqi zəif inkişaf edən, işi səliqəsiz yerinə yetirən, tənbəl və s. şagirdlər).

Qiymətləndirmə. Məktəbdaxili qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi daşıyır. Şagirdlərin ilkin bilik və bacarıq səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün **diagnostik qiymətləndirmə**dən istifadə edilir. Müsahibə, söhbət, müşahidə, tapşırıqlar və valideynlərlə əməkdaşlıq üsulları ilə şagirdlərin maraq dairəsi, dünyagörüşü, musiqi qabiliyyətləri haqqında məlumat əldə edilir. Bu da, öz növbəsində, təlim məqsədləri və strategiyalarında tələb olunan dəyişikliklərin ćevik aparılmasına imkan yaradır.

Hər bir dərsdə təlim nəticələrinin reallaşması səviyyəsini **formativ qiymətləndirmə** vasitəsilə müəyyən etmək olar. Formativ qiymətləndirmə yalnız şagird nailiyyətlərinin dinamikasını ölçən üsul deyil. O bu nailiyyətlərin əsas səbəblərdən biridir. Çünkü dərsdə həyata keçirilən formativ qiymətləndirmə zamanı şagird əks-əlaqə nəticəsində öz təlim fəaliyyətinin zəif və güclü tərəflərini öyrənərək onları qiymətləndirir, təlim prosesinin qarşısına yeni məsələlər qoyur və inkişaf edir.

Formativ qiymətləndirmənin mexanizmləri: şagirdin qiymətləndirmə meyarlarını əvvəlcədən bilməsi və öz fəaliyyətində ona yönəlməsi; hər bir şagirdə xüsusi əks-əlaqənin verilməsi; şagirdin inkişafa istiqamətləndirilməsi; refleksiya və özünüqiyətləndirmə fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsi.

Musiqi dərslərində, başqa dərslərdə olduğu kimi, müəllim şagird nailiyyətinin inkişafını izləməklə təlim strategiyasını qurur. Formativ qiymətləndirmə şagirdi pozitiv ruha kökləməli, daha yaxşı nailiyyətlər əldə etməyə həvəsləndirməlidir. Qiymətləndirmənin bu növünü müxtəlif yollarla keçirmək olar: müşahidə, sorğu, müqayisə və s.

Musiqi dərslərində formativ qiymətləndirməni aşağıdakı meyarlara görə aparmaq olar: dılınmə və əsərin təhlili, təqdimatların hazırlanması və nümayışı, xor-vokal fəaliyyəti, səlis intonasiya, musiqi alətlərində çalma, mahnı oxu qaydalarına riayət, ritmik hərəkətlərin və rəqs elementlərinin icrası, müxtəlif musiqi fəaliyyətləri zamanı öyrənmə fəallığı, musiqili oyunlarda iştirak, yaradıcı tapşırıqların yerinə yetirilməsi.

Məsələn, formativ qiymətləndirməni "Notları topla" üsulu ilə də aparmaq olar.

Qiymətləndirmənin bu üsulunu tətbiq etmək üçün müəllim üzərində notlar təsvir olmuş bir neçə kart hazırlayıır. Dərs zamanı şagirdlərin nailiyyətlərini həmin kartları təqdim etməklə qiymətləndirir və toplanan kartların sayına əsaslanıb dərsin sonrakı mərhələləri üçün müvafiq strategiya müəyyənləşdirir.

Özünüqiyətləndirmə şagirdi öz fəaliyyətini təhlil və müqayisə etməyə, dəyərləndirməyə, nəticə çıxarmağa və daha yaxşı işləməyə sövq edir. Bunun üçün "Repetisiya" oyunundan (dərslik səh. 58), "İşləqfor", "Ovuc və yumruq", "Özünüqiyətləndirmə vərəqi" üsullarından istifadə etmək olar.

1. "İşləqfor". Hər bir şagirdə üç rəngdə (qırmızı, sarı və yaşıl) kart paylanması. Əks-əlaqədə şagirdlər bu kartlardan istifadə edirlər: qırmızı rəng (kömək lazımdır), sarı (əmin deyiləm), yaşıl (öhdəsindən gəlirəm).

2. "Ovuc və yumruq". Hər bir şagird təlimatlandırılır: ovuc – "tapşırığı yerinə yetirdim", üç barmaq – "tapşırığı qismən yerinə yetirdim", yumruq – "tapşırığın öhdəsindən gələ bilmirəm" deməkdir.

3. Özünüqiyatləndirmə vərəqi. Hər bir şagirdə Özünüqiyatləndirmə vərəqi paylanır. Vərəqin yuxarısında şagird öz adını və soyadını yazır. Vərəqin ortasında *mən* sözü, *mən* sözünün ətrafında isə *mahnını ifadəli oxudum, sualı mövzuya uyğun verdim, tapşırıqları yerinə yetirdim, dərs mənə maraqlı idi, mövzunu tam başa düşmədim, yeni bilik aldım ifadələri yazılıb*. Vərəqdəki ifadələr dərsin məqsədinə uyğun olaraq artırıla və ya azaldıla bilər. Şagirdlər vərəqdə *mən* sözünü yazırlar və onu dərsdəki fəaliyyətlərinə uyğun ifadələrlə xətlərlə birləşdirirlər.

Bundan əlavə, hər bölmənin sonunda verilmiş "Özünüzü yoxlayın" rubrikasında məntiqi, tənqidи və yaradıcı təfəkkürün inkişafına xidmət edən suallara cavab verməklə şagirdlər özünüqiyatləndirməni apara bilərlər.

Kiçik summativ qiymətləndirmə hər yarımdə 3 dəfədən az, 6 dəfədən çox olmamaqla keçirilməlidir. Belə ki kiçik summativ qiymətləndirməni təkcə bölmənin sonunda deyil, bölmənin daxilində də keçirmək mümkündür. Kiçik summativ qiymətləndirmələrin aparılacağı tarix haqqında məlumat tədris ilinin birinci həftəsi ərzində müəllim tərəfindən sinifdə təhsilalanlara elan olunur. Summativ qiymətləndirmə Musiqi fənni üzrə təhsil programında (kurikulumda) müəyyənləşdirilmiş məzmun standartlarının mənimsənilməsi ilə bağlı təhsilalanların əldə etdiyi nailiyyətlərin müəyyən olunması məqsədilə aparılır. Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri Musiqi fənnini tədris edən müəllim tərəfindən hazırlanır. Kiçik summativ qiymətləndirmə tapşırıqları həmin bölmədə reallaşan standartlara görə tərtib olunur.

Nümunə kimi metodik vəsaitdə I bölməyə aid kiçik summativ qiymətləndirmənin tapşırıqları verilmişdir (səh. 10).

III sinifdə böyük summativ qiymətləndirmə aparılır.

Valideynlərlə iş. Şagirdlərin öyrənməsi ilə bağlı məlumatlanmaqdə maraqlı olan tərəflərdən biri də valideynlərdir. Övladlarının təlimdə irəliləməsi və geriləməsi haqqında məlumatların daimi olaraq onlara çatdırılması qanunvericilikdə də nəzərdə tutulmuşdur. Həmin məlumatlar e-mail vasitəsilə və ya telefonda mesaj yazmaqla valideynə çatdırıla bilər. Təqdim olunan məlumatlar şagirdin öyrənməsinin həqiqi vəziyyətini əks etdirməli, onu ruhdan salmamalı və yaranan problemin həllində valideynin hansı köməyi edə biləcəyini müəyyənləşdirməlidir. Valideynlərlə işin bir növü onların sinif konsertlərinə dəvət edilməsidir. Tədris ilinin hər iki yarımilində hesabat xarakterli sinif konsertinin təşkilində valideynlərin yaxından iştirak etməsi övladlarının ümumi musiqi tərbiyəsinə böyük dəstəkdir. Həmçinin konsertdə iştirak edərək valideynlər övladlarının tədris prosesindəki nailiyyətləri haqqında məlumatlarırlar. Konsertin təşkilində valideynlərin rəy və təkliflərinin nəzərə alınması vacibdir. Bunun üçün müvafiq sorğu vərəqlərindən istifadə etmək olar.

QEYD:

Metodik vəsaitdə *Dərslərin gündəlik planlaşdırılmasında tapşırıq ixtisarla T hərfi, təqiqat sualı isə T.s. hərfləri ilə işarələnib.*

Məzmun standartları

III S İ N İ F

III sinfin sonunda şagird:

- ifa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir;
- əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin quruluşu haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqi əsərlərinin emosional cəhətdən dəyərləndirdiyini nümayiş etdirir;
- xor tərkibində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- mahnı ifaçılığı qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyaların yaradılmasında iştirak edir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar

1. Musiqi aləmi

Şagird:

- 1.1. İfa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir.
 - 1.1.1. Mahnı yazan bəstəkarlar haqqında sadə təqdimatlar edir.
 - 1.1.2. Öyrəndikləri əsərlər vasitəsilə bəstəkarları fərqləndirir.
 - 1.1.3. Uşaq mahnıları haqqında kiçik təqdimatlar edir.
- 1.2. Əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin quruluşu haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.
 - 1.2.1. Musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş, rondo, variasiya) ilə əlaqədar kiçik təqdimatlar edir.
 - 1.2.2. Tembrə görə Azərbaycan və Avropa musiqi alətləri (tar – gitara, kamança, skripka, tütək, fleyta, kanon, çəng – arfa) arasında oxşarlığı müəyyən edir.
 - 1.2.3. İnstumental musiqi əsərlərinin quruluşları (1, 2, 3 hissəli, rondo, variasiya) haqqında kiçik təqdimatlar edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

- 2.1. Dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirə bildiyini nümayiş etdirir.
 - 2.1.1. Müxtəlif musiqi əsərlərinin emosional xarakteri barədə kiçik təqdimatlar edir.
 - 2.1.2. Musiqi alətlərinin tembrlərinin təbiətdəki səslərə uyğunluğunu müəyyən edir (tütək–bülbül, kontrabas–ayı, kanon–suyun şırıltısı).

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

- 3.1. Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.
 - 3.1.1. Mahnları 2 səsli ifa edir.
 - 3.1.2. Öz ifasına sadə formada ritmik müşayiət edir.
- 3.2. Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.
 - 3.2.1. İfa prosesində melodiyaları ritmik müşayiət edir.
 - 3.2.2. Birinci oktava daxilində müxtəlif intervalları (prima, sekunda, tersiya) uşaq musiqi alətlərində çalır.
 - 3.2.3. 1 oktava daxilində melodiyani müxtəlif tempdə çalır.
- 3.3. Mahnı ifaçılığı qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyaların yaradılmasında iştirak edir.
 - 3.3.1. Müxtəlif ladları (major, minor) fərqləndirərək ifa edir (oxuyur).
 - 3.3.2. Verilən ritmə uyğun melodiyani tanıyor.
 - 3.3.3. Öz ifasını $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərir.

Məzmun standartları və fənlərərəsi integrasiya cədvəli

Dərsin №-si	Bölmə	Mövzunun №-si və adı	1.1.	1.2.	2.1.	3.1.	3.2.	3.3.	Azərb.d.	H.b.	F.t.	T.i.	Riy.
1.	Bölmə I. Bayram müsiqisi	1. Musiqi günü	1.1.1.		2.1.1.				2.2.4.				
2.		2. Sülhün carçları	1.1.3.		2.1.1.	3.1.2.			3.1.4.				
3.		3. Əziz müəllim		2.1.1.				3.3.3.	1.2.3.	3.2.1.			
4.		4. Müstəqil Azərbaycan	1.1.3.					3.3.3.	1.2.3.	3.2.1.			
5.		Kıçık summativ qiymətləndirmə											
6.	II. Mahniların ritmik müşayiəti	5. "El bilir ki, sən mənim sən"					3.2.1.		1.2.3.			4.2.4.	
7.		6. "Azərbaycan bayrağı"		1.2.1.	3.1.2.				2.2.4.		2.1.1.		
8.		7. Vətən sağ olsun!				3.2.1.			1.2.3.		2.1.1.		
9.		Kıçık summativ qiymətləndirmə											
10.	III. Musiqi forması	8. Sadə musiqi formaları		1.2.3.				3.3.1.	1.2.1.				
11.		9. "Musiqili dairə"		1.2.3.				3.3.1.	1.2.1.				
12.		10. Variasiya		1.2.3.	3.1.1.				1.2.1.				
13.		Kıçık summativ qiymətləndirmə											
14.	IV. Musiqi təssüratları	11. Musiqidə müxtəlif obrazlar		2.1.1.				1.2.1.		3.1.1.			
15.		12. Bayram ovqatı		2.1.1.			3.2.3.		1.2.1.				
16.		13. "Gözəl Vətən"					3.2.2.	3.3.3.			4.2.4.		
17.		14. "El igidləri ilə tanınar"				2.1.1.				3.1.4.			
18.		Kıçık summativ qiymətləndirmə											

19.	IV. Musiqi alətləri	15. Zərb alətləri		2.1.1.		3.3.3.			4.2.4.
20.		16. Nəfəs alətləri		1.2.2.	2.1.2.	3.1.2.			1.1.1.
21.		17. Simli alətlər		1.2.2.	2.1.2.	3.1.2.			1.1.1.
22.		18. Simli-dartımlı alətlər		1.2.2.	2.1.2.	3.1.2.			1.1.1.
23.		19. Musiqi ansamblı		3.1.2.	3.2.1.				4.2.4.
24.		Kiçik summativ qiymətəndirmə							
25.	VI. Kino musiqisi	20. "Əzablı yollar" filmi	1.1.1.	2.1.1.			3.1.4.		
26.		21. "Qərib cılınə diyarında" filmi		2.1.1.	3.1.2.		3.1.4.		
27.		22. "Sehri xalat" filmi	1.1.2.		3.1.2.		3.3.2.	1.2.1.	
28.		23. "Bir qalanın sırrı" filmi		2.1.1.	3.1.2.			3.1.4.	
29.		Kiçik summativ qiymətəndirmə							
30.	VII. Konserz zalında	24. Sevimli Vətən		3.1.2.	3.2.2.	1.2.1.			
31.		25. Afişa		2.1.1.	3.1.1.		3.1.3.		2.1.1.
32.		26. Konserz hazırlığı		2.1.1.	3.2.1.		1.2.1.	4.1.2.	
33.		27. Bayram konserti		3.1.2.	3.2.3.			4.1.2.	
34.		Kiçik summativ konserti							

TƏDRİS PROGRAMININ

Dərsin №-si	Standart	Bölmə	Mövzu	Saat	Musiqi repertuarı
1.	1.1.1. 2.1.1.	I. Bayram musiqisi	1. Musiqi günü	1	1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni. Ü.Hacıbəyli, Ə.Cavad. 2. "Cəngi". Ü.Hacıbəyli.
2.	1.1.3. 2.1.1. 3.1.2.		2. Sülhün carçıları	1	1. "Göyərçinik biz!" R.Şəfəq, Z.Vəlizadə. 2. "Qoy həmişə günəş olsun!" A.Ostrovski, L.Oşanin.
3.	2.1.1. 3.3.3.		3. Əziz müəllim	1	1. "Müəllim". N.Mirməmmədli, Z.Ağayeva. 2. "Məktəblilər". M.Mirzəyev, H.Ziya.
4.	1.1.3. 3.3.3.		4. Müstəqil Azərbaycan	1	1. "Azərbaycanım". R.Hacıyev, Ə.Əlibəyli. 2. "Gözəl Vətən". N.Mirməmmədli, S.Nəciqizi.
5.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		
6.	3.2.1.	II. Mahnıların ritmik müşayiəti	5. "El bilir ki, sən mənimsən"	1	1. "Azərbaycan" aşiq mahnısı. S.Vurğun. 2. "Mahnı və rəqs". C.Cahangirov, M.Seyidzadə.
7.	2.1.1. 3.1.2.		6. "Azərbaycan bayrağı"	1	1. "Azərbaycan bayrağı". N.Mirməmmədli, V.Əhməd. 2. "Zəfər nəğməsi". A.Soltanoğlu, B.Vəziroğlu.
8.	3.2.1.		7. "Vətən sağ olsun!"	1	1. "Əsgər marşı". C.Quliyev, Ə.Kamin. 2. "Zəfər nəğməsi". A.Soltanoğlu, B.Vəziroğlu.
9.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		
10.	1.2.3. 3.3.1.	III. Musiqi forması	8. Sadə musiqi formaları	1	1. "Qatar". F.Əmirov, Z.Cabbarzadə. 2. "Qayıqla". S.Rüstəmov, M.Seyidzadə. 3. "Taxta əsgərlər marşı". P.İ.Çaykovski.
11.	1.2.3. 3.3.1.		9. "Musiqili dairə"	1	1. "Məktəblilər" (bir bənd). M.Mirzəyev, H.Ziya. 2. "Sadiq olaq Vətənə" (bir bənd). O.Zülfüqarov. 3. "Qalıblər mahnısı" (bir bənd). Q.Hüseynli, Ə.Ziyatay. 4. "Bicinçilər". F.Kuperen.
12.	1.2.3. 3.1.1.		10. Variasiya	1	1. "Çoban mahnısı" fransız xalq mahnısı. 2. "Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12 variasiya". (əsas mövzu, I, VIII və IX variasiyalar) V.A.Motsart.
13.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		
14.	2.1.1.	IV. Musiqi təəssüratları	11. Musiqidə müxtəlif obrazlar	1	1. "Şaxta baba". S.Rüstəmov, M.Seyidzadə. 2. "Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqsi.
15.	2.1.1. 3.2.3.		12. Bayram ovqatı	1	1. "Azərbaycanım". R.Hacıyev, Ə.Əlibəyli. 2. "Şaxta baba". S.Rüstəmov, M.Seyidzadə. 3. "Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqsi.
16.	3.2.2. 3.3.3.		13. "Gözəl Vətən"	1	1. "Gözəl Vətən". N.Mirməmmədli, S.Nəciqizi. 2. "Sarı bülbül" Azərbaycan xalq mahnısı.
17.	2.1.1.		14. "El igidləri ilə tanınar"	1	1. "Vətən oğlu" aşiq mahnısı.
18.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		

İLLİK PLANLAŞDIRMA CƏDVƏLİ

Dərsin №-si	Standart	Bölmə	Mövzu	Saat	Musiqi repertuarı
19.	3.1.2. 3.3.3.	V. Musiqi alətləri	15. Zərb alətləri	1	1. "Çal, baraban!" O.Zülfüqarov, T.Elçin. 2. "Həsəni" Azərbaycan xalq rəqsi.
20.	1.2.2. 2.1.2. 3.1.2.		16. Nəfəs alətləri	1	1. "Bülbülün nəğməsi". C.Cahangirov, A.Şaiq. 2. "Çoban bayatısı" Azərbaycan xalq musiqisi. 3. "Tənha çoban". C.Last.
21.	1.2.2. 2.1.2. 3.1.2.		17. Simli alətlər	1	1. "Ay işığında" (melodiya). Q.Hüseynli, Z.Xəlil. 2. "Cənab leytenant". Ş.Musaoğlu. 3. Kontrabas musiqi alətinin ifasında bir melodiya.
22.	1.2.2. 2.1.2. 3.1.2.		18. Simli-dartımlı alətlər	1	1. "Anakan". R.Rüstəmov, R.Zəka. 2. Arfa və çeng musiqi alətlərinin ifasında bir melodiya. 3. Qanun musiqi alətinin ifasında bir melodiya.
23.	3.1.2. 3.2.1.		19. Musiqi ansamblı	1	1. "Bayram axşamlarında". R.Mirişli, F.Qoca.
24.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		
25.	1.1.1. 2.1.1.	VI. Kino musiqisi	20. "Əzablı yollar" filmi	1	1. "Yollar", ("Əzablı yollar" filmindən). T.Quliyev, R.Rövşən. 2. "Neftçilər mahnısı". T.Quliyev, S.Rüstəm.
26.	2.1.1. 3.1.2.		21. "Qərib cinlər diyarında" filmi	1	1. "Bahar". ("Qərib cinlər diyarında" filmindən). A.Məlikov, H.Ziya. 2. "Səpil, toxumum səpil!". ("Qərib cinlər diyarında" filmindən). A.Məlikov, H.Ziya.
27.	1.1.2. 3.1.2. 3.3.2.		22. "Sehrli xalat" filmi	1	1. "Sehrli xalat" filmindən bir parça. A.Məlikov. 2. "Bip-bipin nəğməsi". F.Əmirov, T.Elçin.
28.	2.1.1. 3.1.2.		23. "Bir qalanın sirri" filmi	1	1. "Bir qalanın sirri" filmindən bir parça. R.Hacıyev. 2. "Əsgər qardaşlar". N.Mirməmmədli, Z.Xinalı.
29.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		
30.	1.2.3. 3.1.2. 3.2.2.	VII. Konsert zalında	24. Sevimli Vətən	1	1. "May". R.Şəfəq, R.Əhmədzadə. 2. "Xəzəri" Azərbaycan xalq rəqsi.
31.	2.1.1. 3.1.1.		25. Afişa	1	1. "May". R.Şəfəq, R.Əhmədzadə.
32.	2.1.1. 3.2.1.		26. Konsertə hazırlıq	1	Afişaya daxil olunan musiqi nümunələri
33.	3.1.2. 3.2.3.		27. Bayram konserti	1	Afişaya daxil olunan musiqi nümunələri
34.			Kiçik summativ qiymətləndirmə		

I BÖLMƏ BAYRAM MUSIQİSİ

Dərslik komplektində təklif olunmuş I bölmənin vəzifəsi – əvvəlki illərdə mənimşənilən müəyyən bilik, musiqi bacarıqlarının ümumiləşdirilməsi və yeni səviyyəyə qaldırılmasıdır. I bölmə 4 dərsi əhatə edir. Bu bölmədə şagirdlərin mövzunun daha dərindən mənimşəməsi üçün fənn üzrə dövlət standartlarına uyğun olaraq, kiçik təqdimatların hazırlanmasına əsas yer verilir. Bunun üçün dərslik komplektində *Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibedilmə qaydaları* verilmişdir. Tədris prosesində şagirdlər təqdimatın müxtəlif növləri ilə tanış olurlar. Belə ki şagirdlər yazılı və şifahi təqdimatlar hazırlayırlar, II sinifdən onlara tanış olan *şaxələndirmə* metodu ilə yanaşı, *sinkveyн* metodundan da istifadə edirlər.

Milli və beynəlxalq bayramların qeyd olunması şagirdlərin mənəvi tərbiyəsinə böyük təsir edir. Böyüməkdə olan hər bir şagirdin gələcəkdə sosiallaşmasında, vətəndaş kimi yetişməsində bayramların böyük əhəmiyyəti vardır. I bölmənin musiqi repertuarına Milli Musiqi Günü, Beynəlxalq Sülh Günü, Beynəlxalq Müəllimlər Günü və Azərbaycanda Müstəqilliyin Bərpası Gününə aid musiqi nümunələri daxil edilmişdir: Vətənimizi vəsf edən Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni (Ü.Hacıbəyli, Ə.Cavad), "Azərbaycanım" (R.Hacıyev, Ə.Əlibəyli), "Gözəl Vətən" (N.Mirməmmədli, S.Nəciqizi) mahnıları və "Cəngi" pyesi (Ü.Hacıbəyli), sülhə, əmin-amanlığa səsləyən "Göyərçinik biz!" (R.Şəfəq, Z.Vəlizadə), "Qoy həmişə günəş olsun!" (A.Ostrovski, L.Oşanin), məktəb və müəllimə həsr olunmuş "Məktəblilər" (M.Mirzəyev, H.Ziya) və "Müəllim" (N.Mirməmmədli, Z.Ağayeva) mahnıları.

I bölmənin hər dərsində mövzu ilə əlaqədar fikir bildirən personaj **Melodiya**dır. Bu bölmədə **Melodiya** personajının "iştirakı" təsadüfi deyil, çünki bölmənin musiqi repertuarına salınmış musiqi əsərlərinin melodiyasına (xarakterinə, hərəkətinə) hər dərs xüsusi diqqət yetirilməlidir. "Bayramlarda səslənən musiqi əsərlərinin melodiyaları insanlarda şən, xoş əhvali-ruhiyyə yaradır" fikrini bölmənin əvvəlində şagirdlərə **Do notu** personajı təqdim edir və bununla I bölmədə nədən danışılacağı barədə qısa məlumat verir. Müəllim bu bölmədə hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox onun melodiyasına yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Musiqi nümunəsinin xarakteri
1.	Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni. Ü.Hacıbəyli, Ə.Cavad.	əzəmətli
2.	"Azərbaycanım". R.Hacıyev, Ə.Əlibəyli.	təntənəli
3.	"Gözəl Vətən". N.Mirməmmədli, S.Nəciqizi.	təntənəli
4.	"Cəngi" pyesi. Ü.Hacıbəyli.	mübariz
5.	"Göyərçinik biz!" R.Şəfəq, Z.Vəlizadə.	şən
6.	"Qoy həmişə günəş olsun!" A.Ostrovski, L.Oşanin.	dəyişkən (sakit – həyəcanlı – qətiyyətli)
7.	"Məktəblilər". M.Mirzəyev, H.Ziya.	gümrah
8.	"Müəllim". N.Mirməmmədli, Z.Ağayeva.	şən

1-ci dərs

Mövzu:	Musiqi Günü
Standart:	1.1.1., 2.1.1.
Məqsəd:	1. Üzeyir Hacıbəyli haqqında qısa məlumat verir. 2. Dinlədiyi və ifa etdiyi musiqi əsərlərinin emosional xarakterini şərh edir.
İnteqrasiya:	Azərb.d.: 2.2.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, uyğunlaşdırma, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin və "Cəngi" pyesinin videoçarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri
Dərsin gedişi:	

I. Motivasiya

Müəllim yay tətilində şagirdlərin dinlədikləri və ifa etdikləri musiqi əsərləri barədə söhbət aparır. "Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır.

Müəllim musiqisi Üzeyir Hacıbəyliyə, sözləri Əhməd Cəvada məxsus olan Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himnini səsləndirir. Şagirdlər himni ayaq üstə ifa edirlər. Sonra müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

– Üzeyir Hacıbəylinin daha hansı musiqi əsərlərini tanıyırsınız? (*Şagirdlərin cavabları dinlenilir.*)

T.s.: Üzeyir Hacıbəylinin musiqi əsərlərində nədən danışılır? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlenilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərin diqqətini dərslikdəki atalar sözlərinə yönəldir (dərslik səh. 8).

T1 (fərdi iş): Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin məzmununa uyğun atalar sözlərini seçin.

- *Hər kəsə öz Vətəni əzizdir.*
- *İgidlik biləkla deyil, ürəklədir.*
- *Əmək insanı ucaldır.*
- *Elm ağlın çırığıdır.*

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim şagirdlərə bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli haqqında qısa məlumat verir və onların diqqətini mətnə yönəldir (dərslik səh. 8).

2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim sinfi qruplara bölmər. Hər qrupa üzərində bəstəkar Üzeyir Hacıbəyliyə aid krossvord verilmiş iş vərəqi paylanılır (dərslik səh. 9).

T2 (kiçik qruplarla iş): "Bəstəkar Üzeyir Hacıbəyli" adlı krossvordu həll edin.

Tapşırığı düzgün yerinə yetirəndən sonra krossvordda aşağıdakı sözlər olacaq:

1. Himn 2. Marş 3. Cəngi 4. Beşik 5. Vətən 6. Musiqi

Qrupların yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) yada salınır və Üzeyir Hacıbəyliyə məxsus olan "Cəngi" pyesi səsləndirilir.

T3 (kiçik qruplarla iş): "Cəngi" pyesini xarakterinə uyğun başqa cür adlandırmaq üçün verilmiş sözlərdən birini seçin.

zərif, qəhrəmanı, kədərli, vüqarlı, məzəli

Sonra "Cəngi" pyesi təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı nə işlər gördünüz? Bugünkü dərsdə hansı hissələri keçirdiniz?*

2-ci dərs

Mövzu:	Sülhün carçıları
Standart:	1.1.3., 2.1.1., 3.1.2.
Məqsəd:	1. "Göyərçinik biz!" mahnısı haqqında kiçik təqdimat edir. 2. Mahnıların emosional xarakterini şərh edir. 3. İfa etdiyi mahnıya ritmik müşayiət edir.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 3.1.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsü:	müzakirə, dinləmə, mahni oxuma, ritmika, şaxələndirmə, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Qoy həmişə günəş olsun!" və "Göyərçinik biz!" mahnılarının video-çarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri, 2 şəkil (uşaqlar müharibə və sülh şəraitində)

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədən 2 şəkil asır (uşaqlar müharibə şəraitində və uşaqlar sülh şəraitində) və sinfə suallarla müraciət edir:

– Şəkillərdə nə təsvir olunub? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Sülh haqqında mahnıların təqdimatını necə etmək olar? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları"nı (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salır və musiqisi Arkadi Ostrovskinin, sözləri Lev Oşanınə məxsus olan "Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısını səsləndirir. Sonra şagirdlərin diqqəti həmin mahnı haqqında mətnə yönəldilir (dərslik səh.10). Sinif qruplara bölünür. Hər qrupa mərkəzində "Qoy həmişə günəş olsun!" sözləri yazılmış iş vərəqi paylanılır. Müəllim şagirdlərə II sinifdən tanış olan şaxələndirmə metodunu xatırladır və deyir ki, bu sxemi (dərslik səh. 10) təqdimat kimi istifadə etmək olar.

T1 (kiçik qruplarla iş): Verilmiş sxemə əsasən "Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısının təqdimatını hazırlayın.

"Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısı təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdik-

ləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim "Mahnının ifa qaydaları"nı (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salır. Vokal məşqi keçirilir və musiqisi Rəşid Şəfəqə, sözləri Zəhra Vəlizadəyə məxsus olan "Göyərçinik biz!" mahnısı öyrədilir. 2-ci tapşırıq yerinə yetirilməzdən əvvəl müəllim nümunə üçün mahnının 1-ci bəndini oxuyur və ritmik müşayiətini nümayiş etdirir.

T2 (kollektiv iş): "Göyərçinik biz!" mahnısını oxuyarkən işarələnmiş hecalara əl çalın.

"Göyərçinik biz" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərin diqqətini dərslikdə verilən şəkilərə (uşaqlar müharibə və sülh şəraitində) yönəldir (dərslik səh.11).

T3 (kiçik qruplarla iş): "Göyərçinik biz!" mahnısının məzmununa uyğun şəkilləri seçin.

Düzgün cavab: 1-ci və 2-ci şəkil.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur və bu üsulun (şəkillərdən istifadə) bir başqa təqdimat növünün də olduğu qeyd olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı nə işlər gördünüz? Dərsdə ən çox xoşunuza gələn nə idi?*

3-cü dərs

Mövzu: Əziz müəllim

Standart: 2.1.1., 3.3.3.

Məqsəd: 1. Mahnıların emosional xarakterini şərh edir.
2. "Müəllim" mahnısını oxuyaraq dirijorluq edir.

İnteqrasiya: Azərb. d.: 1.2.3., H.b.: 3.2.1.

İş forması: kollektiv, kiçik qruplar

İş üsü: müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, assosiasiya, dirijorluq, dərsliklə iş

Resurs: "Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Müəllim" və "Məktəblilər" mahnılarının videoçarxları və ya səs-yazmaları, iş vərəqləri, dərs prosesinin təsviri olan şəkil

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Sinfə dərs prosesinin təsviri olan şəkil nümayiş olunur. Sonra müəllim şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– Məktəb sizə nə öyrədir? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Məktəb haqqında mahnıların xarakterini necə ifadə etmək olar? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları"nı (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salır və musiqisi Musa Mirzəyevə, sözləri Hikmət Ziyaya məxsus olan "Məktəblilər" mahnısını

səsləndirir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim verilmiş nümunənin əsasında (dərslik səh.13) *sinkveyн*¹ üsulu ilə təqdimatın hazırlanması qaydalarını izah edir.

T1 (kiçik qruplarla iş): Aşağıdakı qaydalara əsasən "Məktəblilər" mahnısı haqqında təqdimat hazırlayın.

Birinci sətir (1 söz və ya söz birləşməsi) – mövzu

İkinci sətir (2 söz) – mövzuya aid əlamət və xüsusiyyətlər

Üçüncü sətir (3 söz) – mövzuya aid hərəkət

Dördüncü sətir (4 söz) – mövzuya şəxsi münasibət

Beşinci sətir (1 söz) – mövzunun mahiyəti

"Məktəblilər" mahnısı təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

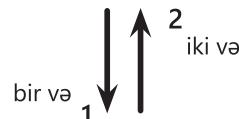
"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Nailə Mirməmmədliyə, sözləri Zivər Ağayevaya məxsus olan "Müəllim" mahnısını öyrədir. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərin diqqətini "bir və", "iki və" dirijorluq sxeminə (dərslik səh. 13) yönəldir və ölçüyə uyğun dirijorluq hərəkətlərini yada salır.

T2 (kollektiv iş): "Müəllim" mahnısını oxuyaraq ölçüsünə uyğun dirijorluq edin.

"Müəllim" mahnısı təkrar ifa olunur.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Dirijorluq sxemi

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı nə işlər gördünüz? Dərsdə səslənən mahnılara uyğun hansı atalar sözlərini bilirsiniz?*

4-cü dərs

Mövzu:	Müstəqil Azərbaycan
Standart:	1.1.3., 3.3.3.
Məqsəd:	1. Mahnilar haqqında kiçik təqdimatlar edir. 2. "Azərbaycanım" mahnısını oxuyaraq dirijorluq edir.
İnteqrasiya:	Azərb.d.: 1.2.3., H.b.: 3.2.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsü:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, dirijorluq, təqdimat, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Azərbaycanım" və "Gözəl Vətən" mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri, "Azərbaycan deyəndə" poemasından bir parçanın videoçarxi, "Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibetmə qaydaları" ilə bağlı plakat

¹ Sinkveyн – 5 sətirlik qafiyəsiz şeir; dərsin mövzusu ilə bağlı fikri bildirmək üsulu kimi istifadə edilir.

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Sinfə şair Tofiq Bayrama məxsus olan "Azərbaycan deyəndə" poemasından bir parçanın videoçarxı nümayiş olunur. Müəllim şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– İzlədiyiniz videoçarxda nədən danışılır? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Azərbaycan haqqında mahnuları necə təqdim etmək olar?

(*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim lövhədən "Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibedilmə qaydaları" ilə bağlı plakat asır.

Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibedilmə qaydaları:

1. Mahnı və müəlliflərinin adlarını qeyd edin.
2. Mahnının xarakter və məzmunu haqqında fikirlərinizi yazın.
3. Mahniya aid atalar sözləri, şəkillər və s. seçin.

Müəllim "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları"nı (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salır və musiqisi Nailə Mirməmmədliyə, sözləri Sübhənə Nəciqizəne məxsus olan "Gözəl Vətən" mahnisini səsləndirir. Sinif qruplara bölünür və hər qrupa iş vərəqi paylanılır.

T1 (kiçik qruplarla iş): "Gözəl Vətən" mahnisinin yazılı təqdimatını hazırlayın.

"Gözəl Vətən" mahnısı təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim "Mahnının ifa qaydaları"nı (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salır. Vokal məşqi keçirilir və musiqisi Rauf Hacıyevə, sözləri Ənvər Əlibəyliyə məxsus olan "Azərbaycanım" mahnısı öyrədilir.

T2 (kollektiv iş): "Azərbaycanım" mahnisini oxuyarkən ölçüsünə uyğun dirijorluq edin ("bir və", "iki və").

T3 (kiçik qruplarla iş): "Azərbaycanım" mahnisinin şifahi təqdimatını hazırlayın.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri ikinci və üçüncü tapşırıqlar müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı nə işlər gördünüz? Hansı mahniya təqdimat hazırlamaq istəyərdiniz?*

Kiçik summativ qiymətləndirməyə aid tapşırıqlar (I bölmə)

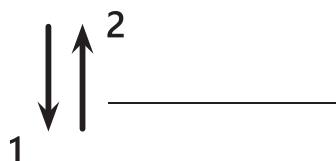
1. "Marş", "Cəngi", "Beşik nəgməsi" pyeslərinin müəllifi hansı bəstəkardır?

- a) Musa Mirzəyev
- b) Səid Rüstəmov
- c) Üzeyir Hacıbəyli**

2. Sülhə aid hansı mahnıları tanıyırsınız?

3. Bu sözlər hansı mahniändir: "Yurdum, yuvam, məskənimsəm, Azərbaycanım! Anam, doğma vətənimsən, Azərbaycanım!"

- a) "Göyərçinik biz"
- b) "Azərbaycanım"**
- c) "Müəllim"

4. Hansı ölçünün dirijorluq sxemidir?

5. Ritmik müşayiətə hansı üsullar aiddir?

- a) zərb alətlərində çalmaq, rəqs etmək
- b) əl çalmaq, addımlamaq
- c) sadalananların hamısı**

6. "Cəngi" pyesinin xarakterini verilmiş hansı sözlərlə ifadə edərdiniz:

- a) mübariz, qəhrəmanı**
- b) şən, zarafatıyanı
- c) qəmli, kədərli

7. Sülh gününə həsr olunmuş şənlikdə hansı mahnıları ifa edərdiniz:

8. "Göyərçinik biz" mahnısını ritmik müşayiət etmək üçün hecaların altından xətt çəkməklə işarələyin:

*Göyərçinik biz,
Sülhdür adımız.*

9. "Müəllim" mahnısı xarakterinə görə hansı musiqi nümunələrinə uyğundur?

- a) "Cəngi" pyesi
- b) "Məktəblilər" mahnısı**
- c) "Azərbaycanım" mahnısı

10. "Azərbaycanım" mahnısını necə ifa etmək lazımdır?

- a) qürurla**
- b) zarafatıyanı
- c) qəmli

II BÖLMƏ MAHNILARIN RİTMİK MÜŞAYİƏTİ

II bölmə 3 dərsi əhatə edir. Onun musiqi repertuarına vətənpərvərlik mövzusunda olan mahnılar daxil edilmişdir.

Bu bölmədə şagirdlərdə ritm hissinin inkişafı əsas kimi götürülmüşdür. Bunun üçün fənn üzrə dövlət standartlarına uyğun olaraq tapşırıqlarda ritmik müşayiətin icrası müxtəlif üsullarla verilmişdir.

Ritm musiqi ifadə vasitəsidir. Musiqidə ritm hissi – kompleks bir qabiliyyətdir. Bu qabiliyyətlərə qavrama, dərkətmə, icra və ritmik obrazların yaradılması daxildir. Ritm hissi inkişaf olunmasa, istər mahnioxuma, musiqi alətində çalma, musiqini qavrama, rəqsetmə və s. kimi fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsində çətinliklər ola bilər.

Musiqi ritmik hissinin formallaşması və inkişafı üçün şagirdləri ritmə aid yeni məlumatlarla tanış edərkən müvafiq əyani vasitələrdən istifadə etmək vacibdir. Vizual vasitələr: ritm üzərində işləmək üçün kartlar, mahnıların ritmik şəkli, sxem və cədvəllər – musiqi ritminin qavranılmasını asanlaşdırır. Ritm haqqında mücərrəd izahatlar şagirdləri həmin mövzunun qavramasına və ümumiyyətlə, onların ümumi musiqi inkişafına mənfi təsir göstərə bilər.

II bölmənin hər dərsində mövzu ilə əlaqədar fikir bildirən personaj **Ritm**dir. Hər bir musiqi əsərinin müəyyən ritmi vardır. Bəzi musiqi əsərləri öz ritminə görə rəqs və ya marşı xatırladır. Musiqinin məzmunu və xarakterinə görə ritmik müşayiəti müəyyənləşdirmək olar. Musiqi əsərlərinin ritmik müşayiəti əl çalmaqla, addımlamaqla, rəqs etməklə, zərb musiqi alətlərində çalmaqla yerinə yetirilir. Bölmənin əvvəlində **Re notu** personajı şagirdlərə "Ritmik müşayiət musiqinin məzmunu və xarakteri haqqında təsəvvürün yaranmasına kömək edir" fikrini bildirir və bununla II bölmədə nədən danışılacağı barədə qısa məlumat verir. Müəllim bu bölmədə hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox onun ritminə və ritmik müşayiətinə yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Ritmin növü	Ritmik müşayiətin növü
1.	"Azərbaycan" aşiq xalq mahnısı. S.Vurğun.	oynaq	əl çalma
2.	"Mahnı və rəqs". C.Cahangirov, M.Seyidzadə.	oynaq	rəqs hərəkətləri və əl çalma
3.	"Azərbaycan bayrağı". N.Mirməmmədli, V.Əhməd.	marş	yerində addımlama
4.	"Zəfər nəğməsi". A.Soltanoğlu, B.Vəziroğlu.	marş	əl çalma, zərb musiqi alətlərində çalma
5.	"Əsgər marşı". C.Quliyev, Ə.Kamin.	marş	yerində addımlama, zərb musiqi alətlərində çalma

5-ci dərs

Mövzu:	"El bilir ki, sən mənimsən"
Standart:	3.2.1.
Məqsəd:	1. Dinlənilən və oxunan rəqs xarakterli mahnıların ritmini rəqs hərəkətləri və əl çalmaqla göstərir. 2. Azərb. d.: 1.2.3., Riy.: 4.2.4.
İnteqrasiya:	kollektiv, fərdi
İş forması:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, ritmika, dərsliklə iş
İş üsüli:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Azərbaycan" və "Mahnı və rəqs" mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları; "Çal, oyna!", "Bənövşə", "Qərənfil" mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmalarından bir parça
Resurs:	

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim II sinifdə ritm musiqi ifadə vasitəsi haqqında keçilənləri şagirdlərin yadına salır (Musiqi, II sinif, dərslik səh. 30-31). Lövhədə "Rəqs xarakterli mahnılar" ifadəsini və həmin xarakterdə olan mahnıların adlarını yazır ("Çal, oyna!", "Bənövşə", "Qərənfil"). Şagirdlərin diqqəti yazı lövhəsinə yönəldilir. Sonra müəllim həmin mahnılardan bir parça səsləndirir və sınıf suallarla müraciət edir:

– Səsləndirilən mahnıların ritmi necədir? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Mahnının rəqs xarakterini ritmik müşayiətlə necə göstərmək olar? (*Şagirdlərin fəaliyyətləri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır.

Müəllim vokal məşqi keçirir və sözləri Səməd Vurğuna məxsus olan "Azərbaycan" aşiq mahnısını öyrədir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərin diqqətini "Azərbaycan" aşiq mahnısının sözlərinə yönəldir (dərslik səh. 16-17). Sözlərin bəzi hecalarının altında əl çalmaq üçün işarə verilib. Müəllim şagirdlərə mahnını oxuduqca işarələnmiş hecalara əl çalmağı izah edir.

T1 (kollektiv iş): "Azərbaycan" aşiq mahnısını oxuyarkən işarələnmiş hecalara uyğun əl çalın.

"Azərbaycan" aşiq mahnısı ifa olunur. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) yada salınır. Müəllim musiqisi Cahangir Cahangirova, sözləri Mirmehdi Seyidzadəyə məxsus olan "Mahnı və rəqs" mahnısını səsləndirir. Sonra şagirdlərin diqqəti mahniya aid sxemə yönəldilir (dərslik səh. 17). Nümunə üçün sxemdə mahnının 2 sətri verilib, lakin ritmik müşayiətin sxemi bütün mahniya aiddir. Şagirdlər 2-ci tapşırığı öz yerlərində oturaraq yerinə yetirirlər.

T2 (fərdi və kollektiv iş): Sxemə görə "Mahnı və rəqs" mahnısının ritmini rəqs hərəkətləri və əl çalmaqla göstərin.

Ölkə-	mizin	bizik	bəxti-	yar nəs-	li
Oyna-	yırıq	həvəs-	li	həvəs-	li
					

"Mahnı və rəqs" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gör-dünüz? Hansı mahnilər səslənəndə rəqs edərdiniz?*

6-cı dərs

Mövzu: "Azərbaycan bayrağı"

Standart: 1.2.1., 3.1.2.

Məqsəd: 1. "Azərbaycan bayrağı" mahnısını oxuyarkən ritminə uyğun addımlayırlar.

2. Mahnı janırında yazılın musiqi nümunələrinin emosional xarakteri barədə kiçik təqdimatlar edir.

İnteqrasiya: Azərb. d.: 2.2.4, F.t.: 2.1.1.

İş forması: kollektiv, kiçik qruplar, fərdi

İş üsulu: müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, ritmika, konseptual cədvəl, dərsliklə iş

Resurs: "Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Azərbaycan bayrağı" və "Zəfər nəgməsi" mahnilərinin videoçarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə "Mahnı-marş" ifadəsini yazar və sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Keçdiyiniz hansı mahnilər mahni-marş adlandırardınız? (Şagirdlərin cavabları dinlənilir.)

T.s.: Mahnilərin marş ritmini müşayiətlə necə göstərmək olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Nailə Mirməmmədliyə, sözləri Vüqar Əhmədə məxsus olan "Azərbaycan bayrağı" mahnısını öyrədir və musiqi sədaları altında addımlamağın ritmik müşayiətə aid olduğunu qeyd edir.

T1 (fərdi və kollektiv iş): "Azərbaycan bayrağı" mahnisini oxuyaraq yerinizdə addımlayın.

"Azərbaycan bayrağı" mahnısı ifa olunur. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim "Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları"nı (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salır və musiqisi Abbas Soltanoğluna, sözləri Baba Vəziroğluna məxsus olan "Zəfər nəgməsi" mahnısını səsləndirir.

T2 (kollektiv iş): "Zəfər nəgməsi" mahnisının ritminə uyğun əl çalın.

"Zəfər nəgməsi" mahnısı təkrar ifa olunur. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim lövhədə konseptual cədvəl (dərslik səh. 19) çəkir: 4 sütun (mahnının adı, mahnının xarakteri, müşayiətin növü, təəssüratlar) və 3 sətir.

Sinif kiçik qruplara bölünür və hər qrupa üzərində cədvəl olan iş vərəqi paylanılır.

T3 (kiçik qruplarla iş): Verilmiş mahnları müqayisə etmək üçün cədvəli doldurun.

Tapşırığı düzgün yerinə yetirəndən sonra cədvəldə aşağıdakı qeydlər olacaq (cədvəlin 4-cü sütununda qrupların fərqli təəssüratlarının qeyd olunacağı gözlənilir):

Mahnının adı	Mahnının xarakteri	Ritmik müşayiətin növü	Təəssüratlar
1	2	3	4
"Azərbaycan bayrağı"	gümrah	yerində addımlama	
"Zəfər nəgməsi"	təntənəli	əl çalma, zərb musiqi alətlərində çalma	

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gör-dünüz? Mahnı-marşlarda daha hansı ritmik müşayiətdən istifadə edərdiniz?*

7-ci dərs

Mövzu:

Vətən sağ olsun!

Standart:

3.2.1.

Məqsəd:

"Əsgər marşı" və "Zəfər nəgməsi" mahnılarını ifa prosesində ritmik müşayiət edir.

İnteqrasiya:

Azərb. d.: 1.2.3., F.t.: 2.1.1.

İş forması:

kollektiv, kiçik qruplarla, fərdi

İş üsulu:

müzakirə, dirləmə, mahnioxuma, ritmika, kublar, dərsliklə iş

Resurs:

"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Əsgər marşı" və "Zəfər nəgməsi" mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları, ritmik müşayiətə aid videoçarx, zərb musiqi alətləri (nağara, baraban, zəng), kub, iş vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə "Mahnıların ritmik müşayiəti" sözlərini yazar və sinfə suallarla müraciət edir:

– Mahniya hansı üsullarla ritmik müşayiət edirlər? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Mahnılara edilən ritmik müşayiətin mənası nədir? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Cavanşir Quliyevə, sözləri Əli Kaminə məxsus olan "Əsgər marşı" mahnısını öyrədir.

T1 (fərdi və kollektiv iş): "Əsgər marşı" mahnısını oxuyaraq yerinizdə addımlayın.

"Əsgər marşı" mahnısı ifa olunur. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Sinif 3 qrupa bölünür. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim hər qrupa zərb musiqi alətlərinin bir növünü (nağara, baraban, zəng) paylayır. Şagirdlərin diqqəti "Əsgər marşı" mahnısının ritmik sxeminə yönəldilir (dərslik səh. 21). Mahnının nəqəratını oxuyarkən sxemə əsasən ritmik müşayiət edilir.

T2 (kiçik qruplarla iş): "Əsgər marşı" mahnısının nəqəratını zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

"Əsgər marşı" mahnısı təkrar ifa olunur. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim "Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları"nı (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salır və musiqisi Abbas Soltanoğluna, sözləri Baba Vəziroğluna məxsus olan "Zəfər nəgməsi" mahnısını səsləndirir.

T3 (kiçik qruplarla iş): "Zəfər nəgməsi"ni ritminə uyğun zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Mahnıların ritmik müşayiəti haqqında yeni nə öyrəndiniz?

III BÖLMƏ MUSIQİ FORMASI

III bölmə 3 dərsi əhatə edir. Bura təbiət və məişət mövzusunda olan mahnılar daxil edilmişdir.

Bu bölmədə şagirdlərə musiqi formaları haqqında məlumatlar daha geniş şəkildə verilir. Bunun üçün fənn üzrə dövlət standartlarına uyğun olaraq musiqi formasına aid müxtəlif məzmunlu tapşırıqlar və oyun verilmişdir.

Hər birimiz musiqi əsərinin – istər mahni olsun, istərsə də sadə instrumental əsər onun müxtəlif dərəcədə musiqi obrazını müəyyən formada qəbul edirik. Sadə musiqi formaları ilə tanışlıq ardıcıl və sistemli olaraq bir, iki, üç hissəli, rondo və variasiya formalarının quruluşunun qanuna uyğunluqlarını bilməklə baş verir. Bir, iki, üç hissəli musiqi forması artıq ikinci sinifdən tanışdır. Bu il onların təkrar olunması rondo və variasiya formalarının mənimsənilməsinə kömək edir.

Musiqi əsərinin formasını müəyyənləşdirərkən formanın ümumi xüsusiyyətlərinə diqqət yetirmək 3-cü sınıf şagirdləri üçün kifayətdir. Şagirdlər musiqi formasını müəyyənləşdirmək üçün əvvəl musiqi əsərlərini sadə formada təhlil etməyi bacarmalıdır. Məqsədə çatmaq üçün təhlil şagirdlərə tanış olan musiqi əsərlərinin üzərində aparılır, əsərin quruluş xüsusiyyətləri onun xarakteri ilə müqayisə olunur. Bununla şagirdlər musiqi əsərinin formasını, hissələrinin sayını və əsərin xarakterini təyin etməyi öyrənirlər. Musiqi formalarının növlərinin öyrədilməsi ilə eyni vaxtda şagirdlərin diqqətini musiqi əsərinin ifadəli və təsviri xüsusiyyətlərinə yönəltmək lazımdır.

III bölmənin hər dərsində mövzu ilə əlaqədar fikir bildirən personaj **Laddur**. **Lad** personajının bu bölməyə salınması musiqi formasının müəyyənləşdirilməsi, həmin əsərlərdə əks olunan obrazlarla bağlıdır. "Musiqi əsərinin forması onun məzmunu ilə sıx əlaqədardır" fikrini bölmənin əvvəlində şagirdlərə **Mi notu** personajı təqdim edir və bununla III bölmədə nədən danışılacağı barədə qısa məlumat verir. Müəllim bu bölmədə hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox onun ladına və musiqi formasına yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Lad	Forma
1.	"Qatar". F.Əmirov, Z.Cabbarzadə.	major	I
2.	"Qayıqda". S.Rüstəmov, M.Seyidzadə.	minor	II
3.	"Taxta əsgərlər marşı". P.I.Çaykovski.	major - minor - major	III
4.	"Bıçınçılər". F.Kuperen.	major - minor - major major - minor - major	rondo
5.	"Məktəblilər" (bir bənd). M.Mirzəyev, H.Ziya.	major	II
6.	"Sadiq olaq Vətənə" (bir bənd). O.Zülfüqarov.	minor	II
7.	"Qaliblər mahnısı" (bir bənd). Q.Hüseynli, Ə.Ziyatay.	major	I
8.	"Çoban mahnısı" fransız xalq mahnısı.	major	I
9.	"Fransız mahnısı mövzusunda 12 variasiya". V.A. Motsart (əsas mövzu və üç variasiya: I, VIII, IX).	major - major - minor - major	variasiya

8-ci dərs

- Mövzu:** Sadə musiqi formaları
- Standart:** 1.2.3., 3.3.1.
- Məqsəd:**
 1. Bir, iki və üç hissəli musiqi əsərlərinin təqdimatını edir.
 2. İfa olunan musiqi əsərlərinin ladlarını müəyyən edir.
- İnteqrasiya:** Azərb. d.: 1.2.1.
- İş forması:** kollektiv, kiçik qruplar
- İş üsulu:** müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, cədvəllə iş, dərsliklə iş
- Resurs:** "Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Uşaq albomu"ndan "Taxta əsgərlər marşı" pyesinin, "Qatar" və "Qayıqda" mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədən 1, 2 və 3 hissəli musiqi formalarının sxemlərini asır ("A", "A-B", "A-B-A") və sinfə suallarla müraciət edir:

– Lövhədə hansı musiqi formalarının sxemləri verilib? (Şagirdlərin cavabları dinlənilir.)

T.s.: Musiqi əsərinin formasını necə müəyyən etmək olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərin diqqətini 1, 2 və 3 hissəli musiqi formaları haqqında mətnə və səxminə yönəldir (dərslik səh. 22). Sınıf qruplara bölünür, hər qrupa üzərində cədvəl və İadı (major, minor) bildirən simalarla iş vərəqləri paylanılır. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim 3 musiqi nümunəsindən istifadə edir: 1) musiqisi Fikrət Əmirova, sözləri Zeynal Cabbarzadəyə məxsus olan "Qatar" mahnısı, 2) musiqisi Səid Rüstəmova, sözləri Mirmehdi Seyidzadəyə məxsus olan "Qayıqda" mahnısı və 3) musiqisi Pyotr Çaykovskiyə məxsus olan "Taxta əsgərlər marşı" pyesi. Müəllim sinfə cədvəllə (dərslik səh. 23) işləmə qaydasını izah edir: dərsdə ifa olunan musiqi əsərinin adları cədvəldə qeyd olunur. Həmin musiqi əsəri növbə ilə səsləndirilir, əsərin dinlənilməsi zamanı musiqidə əhvali-ruhiyyənin (İadın) dəyişilməsinə fikir verilir və cədvəlin müvafiq damasında qeyd olunur.

– major

– minor

Musiqi əsərinin adı	Musiqi əsərinin forması	hissələr		
		A	B	A
"Qatar"	1 hissəli	major	██████	██████
"Qayıqda"	2 hissəli	minor	minor	██████
"Taxta əsgərlər marşı"	3 hissəli	major	minor	major

T1 (kiçik qruplarla iş): Musiqi nümunələrinin hissələrinin İadını müəyyənlaşdırıb cədvəldə qeyd edin.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları"nı (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salır və II sinifdə keçilən "Qatar" mahnısını (1-ci musiqi əsəri) səsləndirir. Sonra qruplar cədvəlin 1-ci sətrində qeydlər aparır.

Müəllim "Mahnının ifa qaydaları"nı (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salır. Müəllim vokal məşqi keçirir və şagirdlərə "Qayıqda" mahnısını (2-ci musiqi əsəri) öyrədir. Sonra qruplar cədvəlin 2-ci sətrində qeydlər aparır.

Müəllim "Taxta əsgərlər marşı" pyesini (3-cü musiqi əsəri) səsləndirir. Sonra qruplar cədvəlin 3-cü sətrində qeydlər aparır.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Dərsdə hansı fəaliyyətinizi daha uğurlu hesab edirsiniz?*

9-cu dərs

Mövzu:	"Musiqili dairə"
Standart:	1.2.3., 3.3.1.
Məqsəd:	1. Musiqi əsərinin rondo formasında olduğunu tanıyor. 2. İfa olunan musiqi əsərinin ladını tanıyor.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 1.2.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsü:	müzakirə, dirləmə, mahnioxuma, oyun, uyğunlaşdırma, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Biçincilər" pyesinin, "Məktəblilər" /M.Mirzəyev, H.Ziya/, "Sadiq olaq Vətənə" / O.Zülfüqarov/, "Qaliblər mahnısı" /Q.Hüseynli, Ə.Ziyatay/ (mahnılardan bir bənd) musiqi nümunələrinin videoçarxları və ya səsyazmaları, "Qoğal" nağılıının videoçarxı və bu mövzuda şəkil, maskalar (qoğal, dovşan, canavar, ayı), iş vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədən "Qoğal" rus xalq nağılına aid şəkli asır. "Qoğal" nağılıının videoçarxı nümayiş olunur. Müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

– Nağılda hansı qəhrəmana bir neçə dəfə rast gəlirik? (*Şagirdlərin cavabları dirlənilir.*)

T.s.: Təkrarlanan obrazları musiqidə necə göstərmək olar? (*Şagirdlərin fəriyyələri dirlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərin diqqətini rondo musiqi forması haqqında mətnə və sxeminə yönəldir: A-B-A-C-A (dərslik səh. 24). Sonra müəllim şəkildə təsvir olunmuş "Qoğal" nağılıının qəhrəmanları nümunəsində rondo musiqi formasını izah edir.

"Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Musiqisi Fransua Kuperena məxsus olan "Biçincilər" pyesi səsləndirilir. Müəllim pyesin rondo musiqi formasında yazılımasını qeyd edir və şagirdlərin diqqətini pyesdə bir neçə dəfə təkrarlanan melodiyaya yönəldir.

Sonra "Musiqili dairə" oyununu keçirilir. Oyun üçün əvvəlcədən hərəsindən bir neçə Qoğal, Dovşan, Canavar, Ayı maskaları hazırlanır.

"Musiqili dairə" oyununun qaydaları

Sinif 4 qrupa bölünür. Hər qrupa ("Qoğal", "Dovşan", "Canavar", "Ayı") "Qoğal" nağılıının qəhrəmanlarına aid maskalar paylanılır. Qruplarda maskadakı obraza görə yerinə yetirəcək hərəkətlər müzakirə olunur. "Dovşan", "Canavar", "Ayı" qrup şəklində bir dairədə düzürlülər. "Qoğal" qrupunun üzvləri isə həmin qrupların arasında tək-tək düzürlülər. Musiqi səsləndikcə təkrar olunan musiqi parçasında bir Qoğal yerində addımlayırlar (hər səslənmədə növbəti Qoğal). Təkrar olunmayan musiqi parçasında isə növbəti qrup üzvləri nağıl qəhrəmanlarının hərəkətlərini yerinə yetirirlər (əvvəl "Dovşan", sonra "Canavar", daha sonra "Ayı" qrupu). Oyun birinci "qoğal"ın təkrar addımlaması ilə bitsin.

T1 (kiçik qruplarla iş): "Musiqili dairə" oyununu "Biçinçilər" pyesinin müşayiəti ilə oynayın. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim II və III siniflərdə öyrənilən mahnıların bir bəndini səsləndirir ("Məktəblilər" /Musa Mirzəyev, Hikmət Ziya/, "Sadiq olaq Vətənə" / Oqtay Zülfüqarov/, "Qaliblər mahnısı" /Qəmbər Hüseynli/). Müəllim şagirdlərin diqqətini musiqi parçalarının yanında yazılı A, B və C hərflərinə yönəldir. İzah olunur ki, A, B və C hərfləri ayrı-ayrı musiqi parçalarını bildirir.

Qruplara üzərində rondo musiqi formasının sxemi (A-B-A-C-A) olan iş vərəqləri paylanılır.

T2 (kiçik qruplarla iş): Verilmiş musiqi parçalarından (A, B, C) istifadə etməklə rondo formasında "Mahni çələngi" musiqi nümunəsini qurun.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim "Mahni çələngi"ndə istifadə olunmuş musiqi parçalarının ladları haqqında şagirdlərə məlumat verir: A və C parçaları major, B parçası isə minor ladındadır.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir.

T3 (kollektiv və fərdi iş): "Mahni çələngi"nin hissələrini ladına uyğun ifa edin.

"Mahni çələngi" ifa olunur. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Musiqi forması haqqında yeni nə öyrəndiniz?*

10-cu dərs

Mövzu:	Variasiya
Standart:	1.2.3., 3.1.1.
Məqsəd:	1. Musiqi əsərinin variasiya formasında olduğunu tanıyır. 2. "Çoban mahnısı" fransız xalq mahnısını bir və iki səsli ifa edir.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 1.2.1.
İş forması:	kollektiv, böyük və kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahni oxuma, semantik cədvəl, modelləşdirmə, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12 variasiya" və "Çoban mahnısı" fransız xalq mahnısının videoçarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri, şəkil (müxtəlif xarakterli simaların təsviri)

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə şəkil asır. Şəkildə sıra ilə bir neçə sima təsvir olunub (eyni simanın /emoji/ bir neçə təsviri, hər birinin ifadəsində fərqli xarakteri bildirən cüzi dəyişiklik). Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Şəkildəki obrazın təkrarlarında nə kimi dəyişikliklər var? (Şagirdlərin cavabları dinlənilir.)

T.s.: Musiqidə obrazın dəyişilmiş halda təkrarlanması necə göstərmək olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərin diqqətini variasiya musiqi forması haqqında mətnə və sxeminə yönəldir: A-A1-A2-A3 (dərslik səh. 26).

“Mahnının ifa qaydaları” (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və “Çoban mahnısı” fransız xalq mahnisini öyrədir. Sonra sinif 2 böyük qrupa bölünür. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim mahnının 2 səsli oxuma qaydasını izah edir: I qrup mahnının melodiyasını “la” hecası ilə, II qrup isə “li” hecası ilə oxuyur.

T1 (kollektiv və böyük qruplarla iş): “Çoban mahnısı” səsləndikcə onun melodiyasını “la” və “li” hecaları ilə oxuyun.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim şagirdlərin diqqətini 3 çoban təsviri olan şəklə yönəldir (dərslik səh. 27).

T2 (kollektiv və fərdi iş): “Çoban mahnısı”nın melodiyası səsləndikdə müxtəlif xarakterli çoban obrazlarını hərəkətlərlə göstərin.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

“Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları” (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim “Çoban mahnısı” fransız xalq mahnisinin əsasında yazılmış bəstəkar Volfqanq Amadey Motsarta məxsus olan “Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12 variasiya” əsərinin əsas melodiyası (mövzusu) və üç (1-ci, 8-ci, 9-cu) variasiyanı səsləndirir. Sinif kiçik qruplara bölünür və hər qrupa üzərində semantik cədvəl (dərslik səh. 27) olan iş vərəqi paylanılır.

T3 (kiçik qruplarla iş): “Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12 variasiya”nın əsas mövzusunda olan dəyişiklikləri cədvəldə qeyd edin.

Tapşırığı düzgün yerinə yetirəndən sonra cədvəldə aşağıdakı qeydlər olacaq:

	Melodiya	Temp	Lad
I variasiya	qalxan	tez	major
II variasiya	qalxan	orta	minor
III variasiya	qalxan	orta	major

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Hansı bilikləriniz variasiya musiqi formasını öyrənməyə kömək etdi?

IV BÖLMƏ MUSIQİ TƏƏSSÜRATLARI

IV bölmə özündə 4 dərsi birləşdirir. Bu bölmənin əsas vəzifəsi şagirdlərdə bədii obrazı dərkətmə bacarığının inkişaf etdirilməsidir.

Musiqi təhsili sisteminin ana xətti musiqinin qavranılmasıdır. İstər klassik, istər xalq musiqisinin dərk edilməsində musiqi nümunələrinin intonasiya, janr, üslub xarakterinin üzə çıxarılması bacarığının olması vacib rol oynayır. Dinləyici musiqi obrazını məzmun, forma və ifadə vasitələrinin bədii vəhdəti kimi qəbul edirsə, o, musiqini qavraya bilər. Eyni zamanda nəzərə alınıb ki, musiqinin qavranılması şagirdlərin hissələri, düşüncələri, dünyagörüşü əsasında formalaşır. Bu səbəbdən bölməyə musiqi obrazının anlaşılması və müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı tapşırıqlar daxil edilmişdir. Musiqi obrazının templə əlaqələndirilməsi və təsviri incəsənətin bədii vasitələrinin köməyi ilə müəyyənləşdirilməsi, müzakirələrin aparılması, şaxələndirmə metodundan istifadə və s. şagirdlərin musiqi obrazının dərkətmə bacarığını formalaşdırır.

Bu bölmədə şagirdlər "interval" anlayışı və 3 sadə interval haqqında ilkin məlumat verilir. Bu da, öz növbəsində, musiqi nümunələrində əks olunan obrazları dərk etməyə imkan yaradır.

IV bölmənin hər dərsində mövzu ilə əlaqədar fikir bildirən personaj **Temp**dir. **Temp** personajının bu bölməyə salınması musiqi obrazının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlıdır. "Müxtəlif məzmunlu musiqi əsərlərini dinləyərkən və ya ifa edərkən musiqi təəssüratlarımız zənginləşir" fikrini bölmənin əvvəlində şagirdlərə **Fa notu** personajı təqdim edir və bununla IV bölmədə nədən danışılacağı barədə qısa məlumat verir. Müəllim bu bölmədə hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox onun tempinə və musiqi obrazına yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Musiqi nümunəsinin tempi	Musiqi obrazı
1.	"Şaxta baba". S.Rüstəmov, M.Seyidzadə.	orta	Şaxta baba, şənlik, uşaqlar
2.	"Azərbaycanım". R.Hacıyev, Ə.Əlibəyli.	tez	vətən
3.	"Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqsi.	tez	şənlik
4.	"Gözəl Vətən". N.Mirməmmədli, S.Nəciqizi.	orta, müləyim	vətən
5.	"Sarı bülbül" Azərbaycan xalq mahnısı.	orta	vətən, təbiət, bülbül
6.	"Vətən oğlu" aşiq mahnısı.	orta	qəhrəman

11-ci dərs

Mövzu:	Musiqidə müxtəlif obrazlar
Standart:	2.1.1.
Məqsəd:	"Şaxta baba" mahnısının və "Qəşəngi" rəqsinin musiqi obrazlarını dərk etdiyini nümayiş etdirir.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 1.2.1.; T.i.: 3.1.1.
İş forması:	kollektiv, böyük və kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, rəqsetmə, assosiasiya, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Şaxta baba" mahnısının və "Qəşəngi" rəqsinin videoçarxları və ya səsyazmaları, "Rəqs elementlərinin sxemi", iş vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim "Şaxta baba" mahnısı və "Qəşəngi" rəqsindən bir parça səsləndirir. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Səslənən musiqi parçaları təsəvvürünüzdə hansı obrazları canlandırdı? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Musiqi obrazlarını necə təqdim etmək olar? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Səid Rüstəmova, sözləri Mirmehdi Seyidzadəyə məxsus olan "Şaxta baba" mahnısını öyrədir.

T1 (kiçik qruplarla iş): "Şaxta baba" mahnısını obrazlara görə orta tempdə ifa edin.

"Şaxta baba" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim "Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqşini səsləndirir.

Sinif kiçik qruplara bölünür və hər qrupa üzərində "Şaxta baba" mahnısı və "Qəşəngi" rəqsinin adları və müxtəlif obrazların təsviri (yağış, maşın oyuncası, rəqs edən oğlan və qız, yolka, Şaxta babanın hədiyyə torbası, nənə və baba) olan iş vərəqi paylanılır (dərslik səh. 29).

T2 (kiçik qruplarla iş): "Şaxta baba" və "Qəşəngi" musiqi nümunələrinin obrazlarına uyğun şəkilləri seçin.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim şagirdlərin diqqətini "Rəqs elementlərinin sxemi"nə yönəldir və həmin elementləri öyrədir.

T3 (kollektiv və fərdi iş): Obrazı müəyyən edib "Qəşəngi" rəqşini tempinə uyğun ifa edin.

"Qəşəngi" rəqsi təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işlər gördünüz? Musiqi obrazı haqqında yeni nə öyrəndiniz?*

12-ci dərs

Mövzu:	Bayram ovqatı
Standart:	2.1.1., 3.2.3.
Məqsəd:	1. Musiqi nümunələrini ifa edərkən bayram ovqatı yaradır. 2. Musiqi nümunələrini tempinə uyğun ifa edir.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 1.2.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzikirə, dinləmə, mahnıoxuma, ikihissəli gündəlik, dərsliklə iş
Resurs:	“Mahnının ifa qaydaları” və “Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları” (dərslik səh. 6-7), “Qəşəngi” rəqsinin, “Şaxta baba” və “Azərbaycanım” mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları, “Şaxta baba” mahnısından bir parçanın səs yazması (metalofonda ifa), metallofon, iş vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim şagirdlərin diqqətini dərslikdə təsvir olunan şənlik edən uşaqların şəklinə (dərslik səh. 31) yönəldir. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Şəkildəki uşaqların bayram əhvali-ruhiyyəsini nə əks etdirir? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: *Musiqinin köməyi ilə bayram ovqatını necə yaratmaq olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)*

II. Fəaliyyət

“Mahnının ifa qaydaları” (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və 4-cü dərsdə öyrənilmiş “Azərbaycanım” mahnısı (musiqisi Rauf Hacıyevin, sözləri Ənvər Əlibəylinin) xorla ifa olunur (dərslik səh. 15). Sınıf kiçik qruplara bölünür və hər qrupa üzərində “ikihissəli gündəlik” metodunun cədvəli çəkilmiş iş vərəqi paylanır. Müəllim həmin cədvəllə işləmə qaydasını şagirdlərə izah edir.:

Şagirdlər cədvəlin birinci sütununda mahnıdakı xoş təsir bağışlayan sözlər və ya fikirləri qeyd edirlər, ikinci sütununda isə seçimlərini əsaslandırırlar.

T1 (kiçik qruplarla iş): “Azərbaycanım” mahnısına aid fikirlərinizi verilmiş cədvələ yazın.

Mahnidakı xoş təsir bağışlayan sözlər və ya fikirlər	Seçimin əsaslandırılması
	

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərə metallofon paylayır.

T2 (kollektiv və fərdi iş): *Metallofonun 1-ci və 5-ci pillələrində çalmaqla "Şaxta baba" mahnısını tempinə uyğun ifa edin.*

"Şaxta baba" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığın icrasından əvvəl müəllim bayram əhvali-ruhiyyəsini yaratmaq məqsədilə şagirdlərə müxtəlif rəqs atributlarını (bayraqlar, zərlər, güllər, qar dənəcikləri) paylayır.

T3 (kollektiv və fərdi iş): *"Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqşini tempinə uyğun ifa edin.*

"Qəşəngi" rəqsi təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Dərsdə daha çox xoşunuza gələn nə idi?*

13-cü dərs

Mövzu: “Gözəl Vətən”

Standart: 3.2.2., 3.3.3.

Məqsəd: 1. İfa etdiyi mahnıların melodiyasında olan intervalları

(prima, sekunda, tersiya) metallofonda çalır.

2. $\frac{2}{4}$ və $\frac{3}{4}$ ölçüsündə olan musiqi nümunələrinin ifası zamanı dirijorluq edir.

İnteqrasiya: Riy.: 4.2.4.

İş forması: kollektiv, fərdi

İş üsulu: müzakirə, dinləmə, mahni oxuma, musiqi alətində çalma, dirijorluq, dərsliklə iş

Resurs: “Mahnının ifa qaydaları” və “Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları” (dərslik səh. 6-7), “Gözəl Vətən” və “Sarı bülbül” mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları, “İdman”, “Qatar” və “Yaxşı otur, yaxşı dur!” mahnılarının ilk parçasının melodik xətlərin təsviri olan plakat və səsyazmaları, *prima, sekunda və tersiya* intervalllarının səsyazması, metallofon

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə "İdman", "Qatar" və "Yaxşı otur, yaxşı dur!" mahnılarının melodik xətlərinin ilk parçasının təsviri olan plakat asır (dərslik səh. 32). Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Plakatda verilən mahnıların melodik xətləri haqqında nə deyə bilərsiniz? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: *Musiqi əsərlərinin melodik xətti nə üçün fərqlənir?* (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərin diqqətini interval haqqında mətnə yönəldir, "İdman", "Qatar" və "Yaxşı otur, yaxşı dur" mahnılarının ilk intonasiyalarının melodik xətlərinin sxemi və səsyazmaları üzərində *prima*, *sekunda* və *tersiya* intervallarını izah edir (dərslik səh. 32).

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Nailə Mirməmmədliyə, sözləri Sübhanə Nəciqiziya məxsus olan "Gözəl Vətən" mahnısını öyrədir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərə mahnının işarələnmiş sətirlərinin əvvəlində yazılmış rəqəmlərin mənasını açıqlayır: 1 – *prima*, 2 – *sekunda*, 3 – *tersiya* intervalını bildirir, ilk iki heca həmin intervalın səsləridir. (Qırmızı rənglə yazılan heca intervalın birinci səsidir, göy rənglə yazılan heca – intervalın ikinci səsidir). Müəllim şagirdlərin diqqətini mahnının sözlərinin sağ tərəfində yazılmış notların adlarına yönəldir. Onlar həmin intervalların notlarının adlarıdır. Müəllim mahnının *sol* notundan başlanmasını izah edir. Şagirdlərə metallofon musiqi aləti paylanmasıdır.

T1 (kollektiv iş): "Gözəl Vətən" mahnısının melodiyasında olan intervalları (mətnin işarələnmiş yerlərində) metallofonda çalın.

"Gözəl Vətən" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim "Sarı bülbül" Azərbaycan xalq mahnısını səsləndirir. "Sarı bülbül" mahnısının $\frac{3}{4}$ ölçüsündə yazılması qeyd edilir. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərin diqqətini "bir və, iki və, üç və" dirijorluq sxeminə (dərslik səh. 33) yönəldir və ölçüyə uyğun dirijorluq hərəkətlərini yada salır.

T2 (kollektiv iş): "Sarı bülbül" mahnısını ölçüsinə uyğun dirijorluq edin.

"Sarı bülbül" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Interval haqqında nə öyrəndiniz?*

14-cü dərs

Mövzu:	"El igidləri ilə tanınar"
Standart:	2.1.1.
Məqsəd:	"Vətən oğlu" aşiq mahnısının emosional xarakterinə əsasən "El igidləri ilə tanınar" mövzusunda təqdimat hazırlayır.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 3.1.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, şaxələndirmə, təqdimat, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibetmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Vətən oğlu" mahnısının videoçarxı və ya səs-yazması, "Koroğlu" bədii filmindən bir parça, iş vərəqləri, şəkillər, açıqcalar, yapışqan və s.

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim "Koroğlu" bədii filmindən bir parçanın ("Döyüş mahnısı") videoçarxını nümayiş etdirir. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Videoçarxdakı görüntülərə mahni uyğun gəlir? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Nə üçün bəzi mahnilar qəhrəmani mahnilara aid edilir? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və "Vətən oğlu" aşiq mahnısını öyrədir.

1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim sinfi qruplara bölür. Qruplara üzərində şaxələndirmə üsulunun sxemi olan (dərslik səh. 35) iş vərəqi paylanır. (Sxemin mərkəzində "Vətən oğlu" sözləri yazılır.)

T1 (kiçik qruplarla iş): "Vətən oğlu" mahnisindən qəhrəmanlığa aid sözləri seçib verilmiş sxemdə qeyd edin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim "Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtib-edilmə qaydaları"nı (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salır. Qruplara yeni iş vərəqi, şəkillər, açıqcalar, yapışqan və s. paylanılır.

T2 (kiçik qruplarla iş): "Vətən oğlu" mahniśi əsasında "El igidləri ilə tanınar" adlı təqdimat hazırlayın.

"Vətən oğlu" mahniśi təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Keçdiyiniz hansı mahniları qəhrəmani mahnilara aid edərdiniz?*

V BÖLMƏ MUSIQİ ALƏTLƏRİ

V bölmə özündə 5 dərsi birləşdirir. Bölmənin əsas vəzifəsi şagirdlərdə musiqi alətlərinin tembri və registrini müəyyənləşdirmək bacarığını formalaşdırmaqdır.

Tembr və registr musiqi ifadə vasitələri bir-birləri ilə sıx əlaqədədir. Musiqi nümunələrinin registrinə uyğun onların tembri müəyyən olunur.

Müəllim şagirdlərdə bu istiqamətdə biliklərin verilməsi və bacarıqların formalaşdırılması üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilər. Bu üsullara şagirdlərin diqqətini hər bir alətin tembrinin ifadəliliyinə cəlb edilməsi, alətin hər hansı bir obrazla müqayisəsi, xüsusiyyətlərinin göstərilməsi: incə (zəng), cingiltili (metallofon), dəqiq, tiqqıltılı (baraban) və s. Musiqi nümunələrinin ifası və ya səslənməsindən sonra onların müşayiəti üçün hansı alətin daha uyğun olduğu şagirdlərlə müzakirə edilir.

Musiqi alətlərinin tembrlərini, səsləri (hündürlüyü və səslənmə müddəti) fərqləndirmək məqsədilə uşaqlar üçün musiqili-didaktik oyunlardan istifadə etmək faydalıdır.

Şagirdlərə tanış olduqları zərb musiqi alətləri ilə yanaşı, nəfəs, simli və simli-dartımlı musiqi alətlərinin növləri haqqında ilkin məlumat verilir. Bölmədə həmin alət qruplarının adlandırılması, ifa tərzi, tembri və registri, onların musiqi obrazlarının yaranmasında rolu haqqında məlumat verilir.

V bölmədə dərslərin mövzuları ilə əlaqədar fikir bildirən personajlar **Tembr** və **Registr**dir. (**Registr** personajının əlində *melodika* nəfəs alətidir). **Tembr** və **Registr** personajlarının bu bölməyə salınması musiqi alətlərinin səslənməsinin müxtəlifliyi ilə bağlıdır. "Hər xalqın öz milli musiqi alətləri var. İfa tərzinə görə onlar zərb, nəfəs, simli alətlərə bölünür" fikrini bölmənin əvvəlində şagirdlərə **Sol notu** personajı təqdim edir və bununla V bölmədə nədən danışılacağrı barədə qısa məlumat verir. Bu bölmənin musiqi repertuarını alətlərinin səslənməsinə aid təbiət hadisələrini tərənnüm edən musiqi nümunələri təşkil edir. Müəllim bu bölmədə hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox onun registrinə və musiqi nümunəsində istifadə olunan musiqi alətinin tembrinə yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Tembr (musiqi alətinə görə)	Registr
1.	"Çal, baraban!" O.Zülfüqarov, T.Elçin.	baraban, nağara	orta
2.	"Həsəni" Azərbaycan xalq rəqsi.	dəf, nağara, şaxşax	orta
3.	"Bülbülün nəgməsi". C.Cahangirov, A.Şaiq.	tütək, fleyta	orta
4.	"Çoban bayatısı" Azərbaycan xalq musiqisi.	tütək, fleyta	yuxarı
5.	"Tənha çoban". C.Last.	tütək, fleyta	yuxarı
6.	"Cənab leytenant". Ş.Musaoglu.	gitara, tar	orta
7.	"Ay işığında". Q.Hüseynli , Z.Xəlil.	kamança, skripka	orta
8.	"Anacan". R.Rüstəmov, R.Zəka.	arfa, çəng	orta
9.	"Bayram axşamlarında". R.Mirişli, F.Qoca.	dəf, nağara, şaxşax, tütək, tar, kamança	orta

15-ci dərs

Mövzu:	Zərb alətləri
Standart:	2.1.1., 3.3.3.
Məqsəd:	1. İfa etdiyi musiqi nümunələrinə ritmik müşayiət edir. 2. "Çal, baraban!" mahnısını oxuyaraq $\frac{4}{4}$ ölçüsündə dirijorluq edir.
İnteqrasiya:	Riy.: 4.2.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, rəqsetmə, oyun, dirijorluq, musiqi alətlərində çalışma, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Çal, baraban!" mahnısının və "Həsəni" rəqsinin videoçarxları və ya səsyazmaları, "Rəqs elementləri sxemi", baraban, nağara, şaxşax, zəng, dəf zərb musiqi alətlərinin təsviri olan plakat, zərb alətləri (nağara, şaxşax, dəf, zəng) və kartlarda ayı, dovşan, sərçə, keçi, pişik, inək təsvir olunmuş şəkillər

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədən *baraban*, *nağara*, *şaxşax*, *zəng*, *dəf* zərb musiqi alətlərinin təsviri olan plakat asır. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Plakatda gördünüz zərb musiqi alətləri bir-birindən nə ilə fərqlənir? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: *Musiqi obrazlarını yaratmaq üçün zərb alətlərindən necə istifadə etmək olar?* (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Oqtay Zülfüqarova, sözləri Teymur Elçinə məxsus olan "Çal, baraban!" mahnısını öyrədir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün şagirdlərin diqqətini "bir və, iki və, üç və, dörd və" dirijorluq sxeminə (dərslik səh. 36) yönəldir və ölçüyə uyğun dirijorluq hərəkətlərini nümayiş edir.

T1 (kollektiv və fərdi iş): "Çal, baraban!" mahnısını oxuyaraq ölçüsünə uyğun dirijorluq edin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim şagirdlərə tembr musiqi ifadə vasitəsi haqqında məlumat verir (dərslik səh. 36). 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim "Musiqi obrazı" oyununu keçirir.

"Musiqi obrazı" oyununun qaydaları:

4 qrupa bölünün. Hər qrupun bir üzvü növbə ilə masaya yaxınlaşır, bir növ zərb aləti-ni (nağara, şaxşax, dəf, zəng) və müxtəlif obrazların təsviri olan kartları (ayı, dovşan, sərçə, keçi, pişik, inək) götürür. Qrupunuzun musiqi alətinin tembrinə uyğun şəkillərdən bir obrazı seçin. Musiqi səsləndikcə zərb musiqi alətlərində çalışmaqla seçdiyiniz obrazı ifadə edin.

T2 (kiçik qruplarla iş): *Zərb alətinin tembrinə görə musiqi obrazı yaradın.*

"Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" şagirdlərin yadına salınır və "Həsəni" Azərbaycan

xalq rəqsini səsləndirilir. Müəllim şagirdlərin diqqətini "Rəqs elementləri sxemi"nə yönəldir və həmin elementləri öyrədir.

T3 (kiçik qruplarla iş): Cümləni tamamlayın.

"Həsəni" rəqsinin müşayiətinə görə təsəvvürümə ... obrazı yaranır.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Zərb alətlərinin tembrinə uyğun daha hansı musiqi obrazları yarada bilərsiniz?*

16-ci dərs

Mövzu:	Nəfəs alətləri
Standart:	1.2.2., 2.1.2., 3.1.2.
Məqsəd:	1. Tembrə görə tütək və fleyta arasında oxşarlığı müəyyən edir. 2. Tütək musiqi alətinin tembrinin və bülbü'lün səsinin uyğunluğunu müəyyən edir. 3. Öz ifasını ritmik müşayiət edir.
İnteqrasiya:	H.b.: 1.1.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsü:	müzakirə, dinləmə, mahnıoxuma, uyğunlaşdırma, ritmika, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Bülbü'lün nəgməsi" mahnisının, "Çoban bayatısı" Azərbaycan xalq musiqisinin və "Tənha çoban" pyesinin videoçarxları və ya səsyazmaları, "Qar qızı" cizgi filmindən bir parça, "Üç registr" sxemi, iş vərəqləri, şəkillər, yapışqan və s.

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim "Qar qızı" cizgi filmindən bir parçanı nümayiş etdirir. Sonra şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– Gördüyünüz videoçarxdakı oğlan musiqi alətində hansı üsulla çalışır?
(Şagirdlərin cavabları dinlənilir.)

T.s.: Musiqi obrazlarını yaratmaq üçün nəfəs alətlərindən necə istifadə etmək olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə registr musiqi ifadə vasitəsi və nəfəs musiqi alətləri haqqında məlumat verir (dərslik səh. 38). "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik, səh. 7). şagirdlərin yadına salınır və tütəkdə ifa olunan "Çoban bayatısı" Azərbaycan xalq musiqisi səsləndirilir.

lir (bir parça). Müəllim sinfi qruplara bölür. Hər qrupa üzərində "Üç registr" sxemi olan iş vərəqi, yapışqan, 2 şəkil (tütək və bülbü'l) paylanır (dərslik səh. 38). Müəllim 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün tapşırığın şərtlərini izah edir: verilmiş şəkilləri sxemdəki registrlərə uyğunlaşdırılmalıdır və onları müvafiq yerdə yapışdırılmalıdır.

T1 (kiçik qruplarla iş): *Bülbü'l və tütək musiqi alətinin səs yüksəkliyinə uyğun registr müəyyən edin.*

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Cahangir Cahangirova, sözləri Abdulla Şaiqə məxsus olan "Bülbü'lün nəgməsi" mahnisini öyrədir.

T2 (kollektiv və fərdi iş): *"Bülbü'lün nəgməsi" mahnisini oxuyarkən ritmə uyğun tütəkdə çalılmış kimi hərəkətlərlə təsvir edin.*

"Bülbü'lün nəgməsi" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim fleyta nəfəs alətində ifa olunan musiqisi bəstəkar Ceyms Lasta məxsus olan "Tənha çoban" pyesindən bir parça səsləndirir.

T3 (fərdi iş): Verilmiş sözlərdən istifadə edərək cümləni tamamlayın.

Baraban, metallofon, zəng, tütək, şaxşax.

"Tənha çoban" pyesinin xarakterinə uyğun fleytanı ... musiqi aləti ilə əvəz etmək olar.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Musiqi alətləri haqqında yeni nə öyrəndiniz?*

17-ci dərs

Mövzu:

Simli alətlər

Standart:

1.2.2., 2.1.2., 3.1.2.

Məqsəd:

1. Tembrə görə musiqi alətləri (tar və gitara, skripka və kamança) arasında oxşarlığı müəyyən edir.
2. Kontrabas musiqi alətinin tembrinin və ayının səsinin uyğunluğunu müəyyən edir.
3. "Cənab leytenant" mahnisını oxuyarkən ritmik müşayiət edir.

İnteqrasiya:	H.b.: 1.1.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsü:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, rəsmçəkmə, uyğunlaşdırma, ritmika, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Cənab leytenant" və "Ay işığında" mahnılarının, kontrabas musiqi alətində ifanın videoçarxları və ya səsyazmaları, "Musiqiçi Qurvinek" cizgi filmindən bir parça, iş vərəqləri, kartlarda keçi, toyuq, bülbül, ayı, dovşan, sərçə, ilan, tülkü təsvir olunmuş şəkillər və s.

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim "Musiqiçi Qurvinek" cizgi filmindən bir parça nümayiş etdirir. Sonra şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– Gördünüz videoçarxda musiqiçi musiqi alətlərində hansı üsullarla çalırdı? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Eyni bir obrazın müxtəlif musiqi alətləri ilə əks olunması ona necə təsir edir? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə simli musiqi alətləri haqqında məlumat verir (dərslik səh. 40). "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Musiqisi Qəmbər Hüseynliyə, sözləri Zeynal Xəlilə məxsus olan "Ay işığında" mahnısının melodiyasından bir parça (növbə ilə skripka, kamança, tar və gitaranın ifasında) səsləndirilir.

Müəllim sinfi qruplara bölmər. Hər qrupa iş vərəqi paylanılır.

T1 (kiçik qruplarla iş): "Ay işığında" mahnısının melodiyası səsləndikcə onu ifa edən musiqi alətlərini müəyyən edin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir, musiqisi və sözləri Şahin Musaoğluna məxsus olan "Cənab leytenant" mahnısını öyrədir.

T2 (kollektiv və fərdi iş): "Cənab leytenant" mahnısını oxuyarkən ritmə uyğun gitarada çalılmış kimi hərəkatlərlə təsvir edin.

"Cənab leytenant" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim kontrabas musiqi alətində ifanın videoçarxını nümayiş etdirir. 3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün qruplara müxtəlif heyvanların şəkilləri olan kartlar paylayır (keçi, toyuq, bülbül, ayı, dovşan, sərçə, ilan, tülkü).

T3 (fərdi iş): Şəkillərdən kontrabas musiqi alətinin səslənməsinə uyğun obrazı seçib nümayiş etdirin.

Kontrabas musiqi alətində ifanın videoçarxi təkrar nümayiş etdirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Azərbaycan və Avropa simli musiqi alətlərinin oxşarlığı nədədir?*

18-ci dərs

Mövzu:	Simli-dartımlı alətlər
Standart:	1.2.2., 2.1.2., 3.1.2.
Məqsəd:	1. Tembrə görə qanun, çəng və arfa arasında oxşarlığı müəyyən edir. 2. Qanun musiqi alətinin tembrinin suyun şırıltısına uyğunluğunu müəyyən edir. 3. "Anakan" mahnısını oxuyarkən ritminə uyğun əl çalır.
İnteqrasiya:	H.b.: 1.1.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, ritmika, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Anakan" mahnısının, qanun, arfa və çəng musiqi alətlərində məlodiyanın ifasının videoçarxları və ya səsyazmaları, Səməd Vurğunun "Təbiət ilhamı çağırır məni" şeirindən bir parçanın videoçarxı, iş vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim Səməd Vurğunun "Təbiət ilhamı çağırır məni!" şeirindən bir parçanın videoçarxını nümayiş etdirir. Sonra şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– Şeirdə hansı təbiət hadisələrində danışılır? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: *Təbiət obrazlarını və ya hadisələrini simli musiqi alətlərində necə əks etdirmək olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)*

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə simli-dartımlı musiqi alətləri haqqında məlumat verir (dərslik səh. 42). "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim çəng və arfa musiqi alətlərində ifanın videoçarxını növbə ilə nümayiş etdirir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim sinfi qruplara bölür. Hər qrupa üzərində arfa musiqi alətinə aid cədvəl olan iş vərəqi paylanılır.

T1 (kiçik qruplarla iş): Cədvəli doldurun.

Arfa simli alətini sözlə təsvir edin.	Üçbucaq formasındadır, müxtəlif uzunluqda simləri var, barmaqlarla çalışın.
Arfa alətini çəng simli aləti ilə müqayisə edin.	Arfa ölçüsünə görə böyükdür, ciyinə söykənilir. Çəng ölçüsünə görə kiçikdir, diz üstə qoyulur. Hər ikisi simli alətdir.
Arfa alətinin səslənməsini təbiətin hansısa hadisəsi ilə əlaqələndirin.	Sərbəst seçim

Arfa və çəng musiqi alətlərində ifanın videoçarxı təkrar nümayiş etdirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Müəllim qanun musiqi alətində ifanın videoçarxını nümayiş etdirir.

2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim hər qrupa üzərində Səməd Vurğunun "Təbiət ilhamı çağırır məni!" şeirinin I bəndi yazılmış iş vərəqi paylayır (dərslik səh. 43).

T2 (kiçik qruplarla iş): *Qanunda ifa olunan melodiyaya uyğun şeirdə təsvir olunan təbiət hadisələrindən birini seçin.*

Qanun musiqi alətində ifanın videoçarxı təkrar nümayiş etdirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Rafiq Rüstəmova, sözləri Rəfiq Zəkaya məxsus olan "Anakan" mahnısını öyrədir.

T3 (kollektiv və fərdi iş): "Anakan" mahnısını oxuyarkən ritminə uyğun əl çalın.

"Anakan" mahnısı təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı nə işlər gör-dünüz? Simli alətləri tembrinə uyğun daha hansı təbiət hadisələri ilə uyğunlaşdırardınız?*

19-cu dərs

Mövzu:	Musiqi ansamblı
Standart:	3.1.2. , 3.2.1.
Məqsəd:	1. Mahnını ifa edərkən ritminə uyğun hərəkət edir. 2. "Bayram axşamlarında" mahnısının ifasına musiqi alətləri ilə ritmik müşayiət edir.
İnteqrasiya:	Riy.: 4.2.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsü:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, ritmika, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6), "Bayram axşamlarında" mahnısının videoçarxı və ya səsyazması, şəkillər (futbol oyunu, şagirdlərin sınıf komanda işi, fiziki tərbiyə dərsində estafeta oyunu), kartlar, sini və fincanlar

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə müxtəlif şəkillər yerləşdirir: *futbol oyunu, şagirdlərin sinif komanda işi, fiziki tərbiyə dərsində estafeta oyunu*. Sonra şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– Şəkillərdə hansı komandalar təsvir olunmuşdur? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: *Musiqiçilərdən komandanı necə yaratmaq olar?* (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə musiqi ansambları haqqında məlumat verir (dərslik səh. 44).

“Mahnının ifa qaydaları” (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Ramiz Mirışliyə, sözləri Fikrət Qocaya məxsus olan “Bayram axşamlarında” mahnısını öyrədir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim sinifi 3-4 nəfərdən ibarət qruplara böлür.

T1 (kollektiv və fərdi iş): “*Bayram axşamlarında*” mahnısını *ansambl* şəklində oxuyun.

“*Bayram axşamlarında*” mahnısı təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim kartları əvvəlcədən hazırlayırlar. Kartlara bəraban, nağara, şaxşax, zəng, saz, ney, tütək, fleyta, çəng, arfa, qanun, tar, gitara, kamança, skripka, kontrabas, metallofon və dəf musiqi alətlərinin adları yazılır. Müəllim sinfi qruplara böлür və “*Musiqili fincan*” oyundan qaydalarını izah edir.

Masaya sıni qoyulur. Oyunda iştirak edən qrupların sayına görə siniyə üzüqoylu fincanlar düzülür. Hər fincanın altında üzərində müxtəlif musiqi alətlərinin adları yazılın kartlar gizlədirilir. (Kartların sayı qrup üzvlərinin sayına bərabər olmalıdır).

“Musiqili fincan” oyundan qaydaları

Növbə ilə hər qrupun nümayəndəsi masaya yaxınlaşaraq fincanlardan birini qaldırır. Həmin kartlar qrup üzvlərinə paylanılır. İstənilən bir musiqi səsləndirilir. Səslənən musiqinin ritminə uyğun qrup üzvləri öz musiqi alətlərinin ifa tərzini hərəkətlərlə təsvir edirlər.

T2 (kiçik qruplarla iş): “*Bayram axşamlarında*” mahnısının ritminə uyğun musiqi alətində çalmağı təsvir edin.

“*Bayram axşamlarında*” mahnısının I bəndi təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim “Yallı” Azərbaycan xalq rəqsinin elementlərini (dərslik səh. 45) şagirdlərin yadına salır və qeyd edir ki, “*Bayram axşamlarında*” mahnısı yallı rəqslərinin ritmində yazılıb.

T3 (kollektiv iş): “*Bayram axşamlarında*” mahnısının sədaları altında yallı ritmində rəqs edin.

“*Bayram axşamlarında*” mahnısı təkrar səsləndirilir. Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı nə işlər gör-dünüz? Musiqi ansambllarında xoşunuza nə gəldi?*

VI BÖLMƏ KİNO MUSIQİSİ

Kino musiqisi musiqi yaradıcılığının bir sahəsidir. Bəstəkarlar kino musiqisi yazarkən müxtəlif forma və janrlara müraciət edirlər. Ekran əsərində musiqi təsvir edilən obrazların xarakteristikası üçün əsas vasitələrindən biridir.

VI bölmə 4 dərsi əhatə edir. Bu bölməyə əsasən Azərbaycan filmlərindən musiqi nümunələri daxil edilmişdir. Bölmənin məqsədi filmlərdə baş verən hadisələri, obrazların xarakterini, onların hiss və duyğularını daha dərindən başa düşməkdə musiqinin rolunu göstərməkdir.

Müəllim şagirdlərdə bu istiqamətdə biliklərin verilməsi və bacarıqların formalaşdırılması üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilər. Bu üsullara musiqi ifadə vasitələrinin müəyyənləşdirilməsi, ritmik müşayiət, sxemə görə melodiyani ifa etmək, musiqi nümunələrinin müqayisəsi, musiqili-didaktik oyunlar addır.

Bölmədə kinofilmlərin qısa məzmunu şagirdlərin diqqətinə çatdırılır. Bunun məqsədi ondadır ki, şagirdlərdə həmin film haqqında müəyyən təsəvvür yaransın. Bu da, öz növbəsində, şagirdlərə obrazların xarakterini dərk etməsinə və ifa zamanı düzgün ifadəsinə, həmçinin onların təxəyyülünü inkişafına kömək edir.

VI bölmədəki dərslərin mövzuları ilə əlaqədar fikir bildirən **Dinamika** personajı kinofilmlərdə verilən obrazların musiqi ifadə vasitələri ilə bağlılığını qeyd edir. "Filmdə baş verən hadisələri müşayiət edən musiqi onları daha təsirli edir" fikri ilə **Lya notu** personajı şagirdlərə VI bölmədə nədən danışılacağı barədə qısa məlumat verir. Bu bölmənin musiqi repertuarını kinofilmlərdəki obrazları xarakterizə edən instrumental musiqi nümunələri və mahnılar təşkil edir.

Bu bölmədə müəllim hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox həmin nümunədə əks olunan obraza və onu təsvir edən musiqi ifadə vasitələrinə (bir və ya bir neçə) yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Obraz(lar)
1.	"Əzablı yollar" filmindən "Yollar". T.Quliyev, R.Rövşən.	Məlikməmməd və qardaşları
2.	"Neftçilər mahnısı". T.Quliyev, S.Rüstəm.	neftçilər
3.	"Qərib cinlər diyarında" filmindən "Gəldi bahar". A.Məlikov, H.Ziya.	şən qardaşlar
4.	"Qərib cinlər diyarında" filmindən "Səpil, toxumum, səpil!" A.Məlikov, H.Ziya.	əkinçilər
5.	"Sehrlı xalat" filmindən (A.Məlikov) kosmik gəmini müşayiət edən musiqi.	kosmos və kosmik gəmi
6.	"Bip-bipin nəgməsi". F.Əmirov, T.Elçin.	kosmos və kosmik gəmi
7.	"Əsgər qardaşlar". N.Mirməmmədli, Z.Xinalı.	qəhrəmanlar
8.	"Bir qalanın sırrı" filmindən (R.Hacıyev) Elşənlə vəzirin savaşını müşayiət edən musiqi.	xeyir və şər

20-ci dərs

Mövzu:	"Əzablı yollar" filmi
Standart:	1.1.1., 2.1.1.
Məqsəd:	1. Bəstəkar Tofiq Quliyev haqqında qısa məlumat verir. 2. Bəstəkar Tofiq Quliyevin kino musiqisindəki obrazlarını şərh edir.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 3.1.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, kartlarla iş, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Neftçilər mahnısı"nın videoçarxı və ya səsyazması, "Əzablı yollar" filmindən bir parça, kartlarda yazılmış söz və söz birləşmələri, Cırtdan, Tıqtıq xanım, Sindrella, Çəkməli pişik və Məlikməmməd obrazlarının təsviri olunduğu plakat

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə uşaq kinofilm və çizgi filmlərindən Cırtdan, Tıqtıq xanım, Sindrella, Çəkməli pişik və Məlikməmməd obrazlarının təsviri olan plakat asır. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Şəkillərdə təsvir olunmuş hansı obrazlar sizə tanışdır? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: *Kinofilmlərdəki obrazları musiqi ifadə vasitələri ilə necə təsvir etmək olar?* (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə kino musiqisi haqqında məlumat verir (dərslik səh. 46). Sınıf qruplara bölünür. Hər qrupa üzərində "Məlikməmməd haqqında nağıl"ın qısa məzmunu və konseptual cədvəl olan (dərslik səh. 46) iş vərəqi paylanılır. "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Sonra "Əzablı yollar" kinofilmindən bir parça nümayiş olunur. Müəllim kinofilmə yazılan musiqinin bəstəkar Tofiq Quliyevə məxsus olduğunu qeyd edir. Qruplarda aparılan fikir mübadiləsinin nəticələrinin iş vərəqində qeyd edilməsi izah olunur.

T1 (kiçik qruplarla iş): *Cədvəldən istifadə edərək obrazların xarakteri haqqında fikirlərini zi bildirin.*

obrazlar: Məlikməmməm və qardaşları

melodiya	ritm	temp	lad	dinamik çalarlar	registr
qalxan	ahəng	orta	minor	forte	orta

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Tofiq Quliyevə, sözləri Süleyman Rüstəmə məxsus olan "Neftçilər mahnısı"nı öyrədir. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün qruplar iş vərəqindəki cədvəlin ikinci sətrini (neftçilər obrazına aid) tamamlayırlar (dərslik səh. 47).

T2 (kiçik qruplarla iş): Cədvəldən istifadə edərək obrazların xarakteri haqqında fikirlərini-zı bildirin.

obrazlar: Neftçilər

melodiya	ritm	temp	lad	dinamik çalarlar	registr
qalxan	marş	orta	minor	forte	orta

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim hər qrupa söz və söz birləşmələri yazılan kartlar paylayır (dərslik səh. 47).

T3 (kiçik qruplarla iş): Kartlarda verilmiş sözlərdən istifadə edərək Tofiq Quliyev haqqında cümlələr qurun.

Tapşırığı düzgün yerinə yetirəndən sonra aşağıdakı cümlələr olacaq:

I qrup – “Əzablı yollar” filminin musiqisi bəstəkar Tofiq Quliyevindir.

II qrup – Tofiq Quliyevin “Neftçilər mahnısı” marş ritmindədir.

III qrup –Tofiq Quliyevin “Neftçilər mahnısı” dillər əzbəridir.

IV qrup – Tofiq Quliyev kinofilmlər üçün musiqi bəstələyib.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Dərsdə səslənən musiqi nümunələrindəki obrazların fərqi nədədir?*

21-ci dərs

- Mövzu:** “Qərib cinlər diyarında” filmi
- Standart:** 2.1.1., 3.1.2.
- Məqsəd:**
 - “Qərib cinlər diyarında” filminin obrazlarının musiqisini şərh edir.
 - İfa olunan mahnıları ritmik müşayiət edir.
- İnteqrasiya:** Azərb. d.: 3.1.4.
- İş forması:** kollektiv, cütlər
- İş üsü:** müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, kartlarla iş, dərsliklə iş
- Resurs:** “Mahnının ifa qaydaları” və “Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları” (dərslik səh. 6-7), “Qərib cinlər diyarında” filmindən “Gəldi bahar” və “Səpil, toxum, səpil!” mahnılarının videoçarxları və ya səsyazmaları, metallofonlar, qeydiyyat vərəqləri

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə "Kinofilm və ritmik müşayiət" ifadəsini yazar. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Musiqiyə hansı üsullarla ritmik müşayiət edirlər? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Niyə kinofilmlərdə ritmik müşayiətdən istifadə edilir? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə bəstəkar Arif Məlikov haqqında məlumat verir (dərslik səh. 48). Sınıf cütlərə bölünür və hər cütə qeydiyyat vərəqi paylanılır. "Musiqi əsərinin dirləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Sonra "Qərib cinlər diyarında" kinofilmindən "Gəldi bahar" mahnisından bir parça nümayiş olunur.

T1 (cütlərlə iş): "Qərib cinlər diyarında" filmindən "Gəldi bahar" mahnisının ritmik müşayiəti haqqında fikirlərinizi qeyd edin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Arif Məlikova, sözləri Hikmət Ziyaya məxsus olan "Səpil, toxumum, səpil!" mahnisini öyrədir. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim hər cütlüyü bir metallofon və iki çubuq paylayır (hər şagirdə bir çubuq). Müəllim şagirdlərin diqqətini mahnının melodik xəttinə yönəldir (dərslik səh. 49). Mahnı səsləndikcə melodiyasına uyğun olaraq cütlüyün bir üzvü metallofonda 1-ci sətri, ikinci üzvü isə 2-ci sətri çalır.

T2 (cütlərlə iş): *Sxema görə "Səpil, toxumum, səpil" mahnisının birinci və ikinci satırlarının melodiyasını metallofonda çalın.*

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? "Qərib cinlər diyarında" filmində səslənən musiqinin ritmik müşayiətinə hansı musiqi alətlərini əlavə edərdiniz?*

22-ci dərs

Mövzu: "Sehrli xalat" filmi

Standart: 1.1.2., 3.1.2., 3.3.2.

Məqsəd: 1. Arif Məlikov və Fikrət Əmirovun musiqi nümunələrini müqayisə edir.

2. İfa olunan mahnları ritmik müşayiət edir.

3. Dinlədiyi mahnını ritminə görə tanır.

İnteqrasiya: Azərb. d.: 1.2.1.

İş forması: kollektiv, kiçik qruplar, fərdi

İş üsulu: müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, ritmika, Venn diaqramı, oyun, dərsliklə iş

Resurs: "Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Sehrli xalat" filmindən bir parçasın və "Bip-bipin nəgməsi" mahnıının videoçarxı və ya səsyazması, "Yollar", "Gəldi bahar", "Səpil, toxumum, səpil!" və "Bip-Bipin nəgməsi" mahnılarının ritmik şəklinin səsyazması və həmin mahnıların adları yazılmış kartlar, iş vərəqləri

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə iki mahnının adını qeyd edir: "Gəldi bahar" və "Bayram axşamlarında". Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Bu mahnlarda hansı obrazlar təsvir olunmuşdur? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Mahnı və kino musiqisində eyni obrazı necə təsvir etmək olar? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Fikrət Əmirova, sözləri Teymur Elçinə məxsus olan "Bip-bipin nəgməsi" mahnıısını öyrədir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərin diqqətini mahnıının mətnində olan əl çalmaq işarələrinə yönəldir (dərslik səh. 50).

T1 (kollektiv və fərdi iş): "Bip-bipin nəgməsi" mahnıısını oxuyarkən işarələnmiş hecalara uyğun əl çalın.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

Sinif qruplara bölünür və hər qrupa üzərində Venn diaqramı olan iş vərəqi paylanılır. "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Sonra "Sehrli xalat" kinofilmindən kosmik gəmidə səyahətə aid parça nümayiş olunur və filmin musiqisinin bəstəkar Arif Məlikova məxsus olduğu haqqında məlumat verilir.

T2 (kiçik qruplarla iş): Kosmik gəminin obrazını təsvir edən musiqi nümunələrini müqayisə edin. ("Sehirli xalat" və "Bip-bipin" nəgməsi)

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim "Ritminə görə tap" oyununu keçirir. Səslənən ritmlərin hansı mahniya aid olduğu şagirdlərə əvvəlcədən elan olunmur. (Ritmləri səsləndirilən mahnılar: "Yollar", "Gəldi bahar", "Səpil, toxumum, səpil!" və "Bip-bipin nəgməsi".)

"Ritminə görə tap" oyununun qaydaları

Hər qrupa eyni mahnıların adları qeyd olunan kartlar paylanır ("Yollar", "Gəldi bahar", "Səpil, toxumum, səpil!" və "Bip-bipin nəgməsi"). Həmin mahnıların ritmi növbə ilə səsləndirilir. Qrupun üzvləri mahnıını ritminə görə müəyyənləşdirib onun adı yazılmış müvafiq kartı qaldırlırlar.

T3 (kiçik qruplarla iş): Mahnıını ritminə görə müəyyən edin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Filmlərdə daha hansı obrazları musiqi vasitəsi ilə canlandırırdınız?*

23-cü dərs

Mövzu:	"Bir qalanın sırrı" filmi
Standart:	2.1.1., 3.1.2.
Məqsəd:	1. İfa olunan musiqi nümunələrinin emosional xarakteri haqqında kiçik təqdimat edir. 2. "Əsgər qardaşlar" mahnısını oxuyarkən ritmik müşayiət edir.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 3.1.4.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar, fərdi
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, ritmika, kartlarla iş, təqdimat dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları", "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" və "Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibedilmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "Bir qalanın sırrı" filmindən bir parçası və "Əsgər qardaşlar" mahnısının videoçarxları və ya səsyazmaları, iş vərəqləri, musiqi ifadə vasitələrinin növləri yazılmış kartlar

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim Nəriman Həsənzadənin "Azərbaycan" şeirindən bir parça söyləyir:

Hər millatin, hər torpağın öz adı var, öz ünvanı,

Yağılıra baş əymayıb Azərbaycan qəhrəmanı.

Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Bu sözlər sizə hansı musiqi nümunələrini xatırladır? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Musiqi nümunələrində qəhrəmanlıqdan necə danışmaq olar? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Sinif 6 qrupa bölünür. Hər qrupa bir musiqi ifadə vasitəsinin növləri yazılmış kartlar paylanılır. "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 7) şagirdlərin yadına salınır. Sonra "Bir qalanın sırrı" kinofilmindən Elşənlə Simnar xanın döyüş səhnəsinə aid parça nümayiş olunur və onun musiqisinin bəstəkar Rauf Hacıyeva məxsus olduğu haqqında məlumat verilir.

Kartlar:

Melodiya	Ritm	Temp	Lad	Dinamik çalarlar	Tembr (musiqi alətlərinə görə)
qalxan, enən	ahəng, oynaq, marş	asta, orta, tez	major, minor	forte, piano	zərb, nəfəs, simli

T1 (kiçik qruplarla iş): Filmdə döyüş səhnəsinə musiqisinə uyğun kartda verilmiş musiqi ifadə vasitəsinin növünü seçin.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Nailə Mirməmmədliyə, sözləri Zəminə Xinaliya məxsus olan "Əsgər qardaşlar" mahnısını öyrədir.

T2 (*kollektiv və fərdi iş*): "Əsgər qardaşlar" mahnısını ritminə uyğun addımlayaraq ifadəli oxuyun.

Sonra şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

3-cü tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim "Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtib-edilmə qaydaları"nı şagirdlərin yadına salır (dərslik səh. 7). Qruplara iş vərəqi paylanılır.

T3 (*kiçik qruplarla iş*): *Dərsdə ifa olunan musiqi nümunələrinin xarakteri haqqında təqdimat hazırlayıın.*

"Əsgər qardaşlar" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Dərsdə səslənən musiqi nümunələrinin oxşarlığı nədədir?*

VII BÖLMƏ KONSERT ZALINDA

VII bölmə 4 dərsdən ibarətdir. Keçmiş tədris illərində olduğu kimi, bu bölmə bütün il boyu keçilən tədris materialının təkrarının və şagirdlərin nailiyyətlərinin üzə çıxarılmasını nəzərdə tutur. Şagirdlər keçilən musiqi materialından istifadə edərək "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan" adlı konsertə bir neçə dərs hazırlaşırlar. Bu səbəbdən müəllim bu bölmənin dərslərini tədris edərək şagirdlərin dinləyici və ifaçı mədəniyyətlərinə xüsusi diqqət yetirməlidir. "Afişa" mövzulu dərsdə şagirdlər müəyyən tapşırıqları yerinə yetirməklə konsertdə ifa edəcəkləri (3 mahnı, 3 rəqs) repertuarı seçirlər. "Konsertə hazırlıq" adlı dərsdə "Repetisiya" oyunu keçirilir. Bu oyunun keçirilmə məqsədi – şagirdlərin konsertə hazırlığına özləri nəzarət edib, bu hazırlığı qiyamətləndirməkdir. Sonuncu dərs isə "Bayram konserti" adlanır və bu dərs sinif konsertinin keçirilməsinə həsr olunur. Şagirdlər yekun dərsdə il boyu öyrəndikləri mahnı və rəqsləri ifa edərək aldıqları bilik və bacarıqlarını nümayiş etdirirlər. Müəllim keçiriləcək konsertə qonaqları (məktəbin pedaqoji-müəllim heyətinin üzvləri, valideyn və s.) dəvət edə bilər.

VII bölmənin dərslərinin mövzuları ilə əlaqədar fikir bildirən personaj **Melodiyadır**. **Melodiya** personajının bu bölməyə də salınması təsadüfi deyil. O, musiqi obrazının yaranmasında əsas rol oynayır. "Konsert zalında səslənən melodiyalar dinləyicilərdə rəngarəng təəssüratlar yaradır" fikri ilə **Si notu** personajı şagirdlərə VII bölmədə nədən danışılacağı barədə qısa məlumat verir. Bu bölmənin musiqi repertuarını əsasən "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" mövzusuna uyğun musiqi nümunələri təşkil edir. Müəllim bu bölmədə hər hansı musiqi nümunəsini səsləndirərkən şagirdlərin diqqətini daha çox onun məzmunu və xarakterinə yönəltməlidir.

Nº	Musiqi nümunəsinin adı	Məzmun	Xarakter
1.	"May". R.Şəfəq, R.Əhmədzadə.	may ayının təsviri və onunla əlaqədar insanda yaranan hissələr	şən
2.	"Xəzəri" Azərbaycan xalq rəqsi.	dalgalanan Xəzər dənizinin təsviri və onunla əlaqədar insanda yaranan hissələr	şən, oynaq
3.	Afişaya daxil olunan musiqi nümunələri.		

24-cü dərs

Mövzu:	Sevimli Vətən
Standart:	3.1.2., 3.2.2.
Məqsəd:	1. İfa zamanı mahnı və rəqsə ritmik müşayiət edir. 2. "May" mahnısının melodiyasında olan intervalları (prima, sekunda, tersiya) metallofonda çalır.
İnteqrasiya:	Azərb. d.: 1.2.1.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, kartlarla iş, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "May" mahnısının və "Xəzəri" rəqsinin videoçarxları və ya səsyazmaları, "Bənövşə" uşaq xorunun çıxışının videocarxi, metallofon, iş vərəqləri, "Rəqs elementlərinin sxemi"

Dərsin gedişi:

I. Motivasiya

Müəllim "Bənövşə" uşaq xorunun çıxışının videoçarxını nümayiş etdirir. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

- Baxdığınız videoçarxda mahnının ritmik müşayiəti hansı alətlərdə ifa olunub? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Ritmik müşayiət musiqi nümunəsinin ifasına necə təsir edir? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Rəşid Şəfəqə, sözləri Rüfət Əhmədzadəyə məxsus olan "May" mahnısını öyrədir. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərin diqqətini mahnının melodik xəttinə yönəldir (dərslik səh. 55), şagirdlərə metallofon musiqi alətini paylayır.

T1 (kollektiv və fərdi): Verilmiş sxemə uyğun "May" mahnısının melodiyasında olan intervalları notların adları ilə oxuyaraq metallofonda çalın.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

"Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" şagirdlərin yadına salınır. Sonra "Xəzəri" Azərbaycan xalq rəqsi səsləndirilir. Müəllim şagirdlərin diqqətini "Rəqs elementləri sxemi"nə yönəldir və həmin elementləri öyrədir.

T2 (kollektiv və fərdi iş): "Xəzəri" rəqsinə ritminə uyğun ifa edin. (dərslik səh. 55)

"Xəzəri" rəqsi təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Hansı musiqi nümunələri ilə tanış oldunuz? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? Ritmik müşaiətin hansı növü daha çox xoşunuza gəlir?*

25-ci dərs

Mövzu:	Afişa
Standart:	2.1.1., 3.1.1.
Məqsəd:	1. Musiqi nümunələrinin emosional xarakterini nəzərə alaraq afişə tərtib edir. 2. "May" mahnısını bir və iki səsli ifa edir.
İnteqrasiya:	Azərb.d.: 3.1.3.; T.i.: 2.1.1.
İş forması:	kollektiv, böyük və kiçik qruplar
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, afişanın tərtib edilməsi, dərsliklə iş
Resurs:	"Mahnının ifa qaydaları" və "Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları" (dərslik səh. 6-7), "May" mahnısının videoçarxı və ya səsyazması, afişə nümunələri, iş vərəqləri
Dərsin gedisi:	

I. Motivasiya

Müəllim lövhədə bir neçə afişə nümunəsini asır və "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" adlı konsertin afişası ifadəsini yazar. Sonra sinfə suallarla müraciət edir:

– Gördüyünüz afişalar haqqında nə deyə bilərsiniz? (Şagirdlərin cavabları dinlənilir.)

T.s.: "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" adlı konsert üçün afişəni necə tərtib etmək olar? (Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.)

II. Fəaliyyət

Müəllim şagirdlərə afişə haqqında qısa məlumat verir (dərslik səh. 56) və sinfi qruplara bölür. Hər qrupa üzərində "Afişa" və "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" konsertin adı yazılın iş vərəqi paylanılır. 1-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün müəllim şagirdlərə III sinifdə keçdikləri musiqi nümunələrinin QR-dan istifadə etmələrini qeyd edir.

T1 (kiçik qruplarla iş): "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" konsert afişəsi üçün il boyu keçilənlərdən 3 mahnı və 3 rəqs seçin.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur və konsert afişəsi üçün bir ümumi repertuar müəyyən olunur.

"Mahnının ifa qaydaları" (dərslik səh. 6) şagirdlərin yadına salınır. Müəllim vokal məşqi keçirir və musiqisi Rəşid Şəfəqə, sözləri Rüfət Əhmədzadəyə məxsus olan "May" mahnısı ifa olunur. Müəllim sinfi 2 böyük qrupa bölür. 2-ci tapşırığı yerinə yetirmək üçün mahnının 2 səsli oxuma qaydasını izah edir: I qrup mahnını sözləri ilə, eyni zamanda II qrup mahnının melodiyasını "la" hecası ilə oxuyur (dərslik səh. 5).

T2 (kollektiv və böyük qruplarla iş): Verilmiş sxemdən istifadə edərək "May" mahnısını 2 səsli oxuyun.

"May" mahnısı təkrar səsləndirilir. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Fəaliyyət zamanı nə işlər gördünüz? Konsertin afişəsini tərtib etmək üçün daha nadən istifadə edərdiniz?

26-cı dərs

Mövzu:	Konsertə hazırlıq
Standart:	2.1.1., 3.1.2.
Məqsəd:	1. Afişadakı konsert nömrələrini xarakterinə görə ifa edir. 2. İfa etdiyi musiqi nümunələrini ritmik müşayiət edir.
İnteqrasiya:	Azərb.d.:1.2.1.; F.t.: 4.1.2.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, mahnioxuma, rəqsetmə, musiqi alətlərində çalma, semantik cədvəl, dərsliklə iş
Resurs:	Sinfin hazırladığı afişə, afişada olan musiqi nümunələrinin videoçarxları və ya səsyazmaları, qiymətləndirmə cədvəli, zərb musiqi alətləri, rəqs atributları
Dərsin gedişi:	

I. Motivasiya

Müəllim lövhədən sinfin hazırladığı afişanı asır. Sonra sınıfə suallarla müraciət edir:

- Sınıf konsertinə hazırlaşarkən hansı işləri görmüsünüz? (*Şagirdlərin cavabları dinlənilir.*)

T.s.: Konsertə hazır olduğunuzu necə müəyyən etmək olar? (*Şagirdlərin fərziyyələri dinlənilir.*)

II. Fəaliyyət

Müəllim sınıf otağında afişə asır. Həmin afişə keçən dərsdə konsert üçün müəyyən olmuş bir "ümumi" repertuar əsasında hazırlanmışdır.

Müəllim "Repetisiya" oyununu keçirir.

"Repetisiya" oyununun qaydaları

6 qrupa bölünün. Hər qrupun bir üzvü növbə ilə masaya yaxınlaşıb qiymətləndirmə cədvəlini və afişada qeyd olunmuş musiqi nümunələrinin adları yazılmış kartlardan birini götürsün, onları qrupuna təqdim etsin. Növbə ilə qrup şəklində kartdakı musiqi nümunəsini ifa edin. Başqa qrupların çıxışını isə cədvələ görə qiymətləndirin.

T1 (kollektiv və kiçik qruplarla iş): Verilmiş cədvəlin əsasında qrupların ifasını qiymətləndirin.

Ritmik müşayiət müxtəlif üsullarla yerinə yetirilir: I mahnı – əl çalmaqla, II mahnı – zərb musiqi alətlərində, III mahnı isə metallofonda çalmaqla. Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıq müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: *Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Fəaliyyət zamanı hansı işlər gördünüz? Konsertə hazırlığı müəyyən etmək üçün daha nəyə fikir verərdiniz?*

27-ci dərs

Mövzu:	Bayram konserti
Standart:	3.1.2., 3.2.3.
Məqsəd:	1. Musiqi nümunələrini ifa edərkən tempinə uyğun müşayiət edir. 2. İfa etdiyi musiqi nümunələrini ritmik müşayiət edir.
İnteqrasiya:	F.t.: 4.1.2.
İş forması:	kollektiv, kiçik qruplar
İş üsulu:	müzakirə, dinləmə, kriterial qiymətləndirmə, mahnioxuma, rəqsetmə, musiqi alətlərində çalmaq
Resurs:	afişada olan musiqi nümunələrinin videoçarxları və ya səsyazmaları, zərb musiqi alətləri, rəqs atributları

Dərsin gedisi:

I. Motivasiya

Müəllim "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" adlı konsertə uyğun sinif otağını tərtib edir. Sonra müəllim şagirdlərə suallarla müraciət edir:

– Bayram konserti başqa konsertlərdən nə ilə fərqlənir? (Şagirdlərin cavabları dinlənilir.)

T.s.: Konsertdə musiqiçilər bayram əhvali-ruhiyyəsini necə yaradırlar? (Şagirdlərin fərziyələri dinlənilir.)

II. Fəaliyyət

Afişada qeyd olunan konsert nömrələri ardıcılıqla ifa olunur. "Mahnının ifa qaydaları" (dərslik, səh. 6) şagirdlərə xatırladılır və vokal məşqi keçirilir. Sonra qruplar əvvəlki dərsdə hazırladıqları konsert nömrəsi ilə çıxış edirlər.

T1 (kiçik qruplarla iş): Afişada verilmiş birinci mahnını oxuyarkən zərb musiqi alətlərində ritmik müşayiət edin.

Afişada qeyd olunan rəqsə uyğun müxtəlif atributlar şagirdlərə paylanılır.

T2 (kiçik qruplarla iş): Afişada verilmiş birinci rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

Müəllim uşaq zərb musiqi alətlərini sinfə paylayır.

T3 (kiçik qruplarla iş): Afişada verilmiş ikinci mahnını oxuyarkən metallofonda ritmik müşayiət edin.

Afişadakı 2-ci rəqsi ifa etməzdən əvvəl müəllim merallofonları yiğir və uyğun rəqs attributlarını paylayır.

T4 (kiçik qruplarla iş): Afişada verilmiş ikinci rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

T5 (kiçik qruplarla iş): Afişada verilmiş üçüncü mahnını oxuyarkən əl çalmaqla ritmik müşayiət edin.

Afişada qeyd olunan rəqsə uyğun müxtəlif atributlar şagirdlərə paylanılır.

T6 (kiçik qruplarla iş): Afişada verilmiş üçüncü rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

Şagirdlərin yerinə yetirdikləri tapşırıqlar tamaşaçı və qonaqlarla birgə müzakirə olunur.

III. Ümumiləşdirmə və refleksiya

Müəllim şagirdlərə suallar verir və şagirdlər onları cavablandırırlar: Bugünkü dərsimizin mövzusu nə idi? Fəaliyyət zamanı hansı işləri gördünüz? "Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" adlı bayram konsertində daha çox xoşunuza gələn nə idi?

MUSİQİ REPERTUARI

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.

Marş tempində

The musical score consists of ten staves of music. The first staff begins with a forte dynamic (f). The lyrics are: A - zər-bay-can! A - zər-bay-can! Ey qəh-rə-man öv-la-dın şan - li Və- tə - ni!

The second staff continues the melody. The lyrics are: Sən -dən öt - rü can ver -mə - yə cü - lə ha - zi - riz! Sən -dən öt - rü qan tök- mə - yə

The third staff continues. The lyrics are: cü - lə qa - di - riz! Üç rəng- li bay-ra-ğın-la mə - sud ya-şa! Üç rəng- li bay-ra-ğın-la

The fourth staff continues. The lyrics are: mə - sud ya-şa! Min-lər - lə can qur-ban ol - du! Si - nən hər- bə mey-dan ol - du!

The fifth staff continues. The lyrics are: Hü-qu-qun-dan ke-çən əs-gər, hə - rə bir qəh-rə-man ol - du! Sən o - la - san gü - lüs - tan,

The sixth staff continues. The lyrics are: Sə-nə hər an can qur-ban! Sə-nə min bir mə-həb-bət Si -nəm-də tut-muş mə-kan!

The seventh staff begins with a repeat sign and two endings. The first ending (1.) continues. The lyrics are: Na-mu - su - nu hifz et - mə-yə, Bay- ra - ğı - ni yük - səlt-mə-yə, Cüm- lə gənc- lər

The second ending (2.) continues. The lyrics are: müş - taq - dır! Şan - li Və-tən! Şan - li Və-tən! A - zər-bay-can! A - zər-bay-can!

The eighth staff concludes with a final cadence. The lyrics are: A - zər-bay- can! A - zər - bay- can!

Qoy həmişə günəş olsun!

Tələsmədən, ifadəli

Musiqisi Arkadi Ostrovskinin,
sözləri Lev Oşanininindir.

The musical score consists of five staves of music. The first staff starts with a dynamic of *mf*. The lyrics are: Gö - zəl şə - kil, çə - kib u - şaq; Gü - nəş par - laq, sə - ma. The second staff continues with: bül - lur. Bu şə - ki - lin, kə - na - rın - da, im - za - si - ni, qo - yub -. The third staff is labeled "Nəqərat" and shows: dur: "Qoy hə - mi - şə gü - nəş ol - sun! Qoy hə - mi - şə sə - ma. The fourth staff begins with a dynamic of *f*, and the lyrics are: ol - sun! Qoy hə - mi - şə a - nam ol - sun! Mən də o - lum hə - mi - . The fifth staff continues with: şə! Qoy hə - mi - lum hə - mi - şə!"

Göyərçinik biz!

Canlı

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Zəhra Vəlizadəninindir.

The musical score consists of three staves of music. The first staff starts with a dynamic of *mf*. The lyrics are: Gö - yər - ci - nik biz, Sühl - där a - di - miz. The second staff continues with: Gö - yə uc-ma-ğa, uc-ma-ğa, Var qa - na- di- miz, uc-ma-şa. The third staff starts with a dynamic of *f*. The lyrics are: Gö - yə uc - ma - ga var qa - na - di - miz!

Məktəblilər

Musiqisi Musa Mirzəyevin,
sözləri Hikmət Ziyanındır.

Marş tempində

Biz bu yur-dun öv - lad - la - ri: Şən qız - la - nq, oğ - lan - la-riq,

E - li - miz - tək bir xoş sa - bah Gə - lə - cə - yi

Nəqərat:

qu - ran - la - riq. Xoş gün - lər - dir nə - si - bi - Miz

u - ca - li - nq bi - lik - lə biz. Gə - lə - cə - yin qu - ru - cu - su

Son üçün

de - yir bi - zə el - lə - ri - Miz! El - lə - ri - Miz!

Müəllim

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zivər Ağayevanındır.

Şən

Üç a - nam var bu dün - ya - da e - zəl - dən:
Bi - ri Və - tan, bu bi - ri a - nam, bi - ri sən.

Mü - əl - li - mim, sən gö - zəl - dən gö - zəl - sən,

Göy - lər - də - ki ul - duz - lar - dan bi - ri - sən.

Gözəl Vətən

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Sübhanə Nəciqizinindir.

Marş tempində

The musical score consists of eight staves of music for voice and piano. The lyrics are written below each staff. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some rests and dynamic markings like forte (f) and piano (p). The lyrics are in Azerbaijani, referring to various locations and figures in Azerbaijan.

Və - tə - ni - min mərd o - gó - la - nı, Üç - rəng - li bay - raq bi - zim -
dir! A - zad məğ - rur gó - rü - nən Bu gó - zəl Və - tən bi - zim -
dir! Gö - rü - nən u - ca dağ - la - nı, Co - şub, da- şan ma- vi Xə - zə -
ri, Qa - ra qı - zıl, ağ qı - zi - li, Bu gó - zəl Və - tən bi - zim -
dir! Əh-məd Ca - va - din kəl - mə - si, Ü - ze - yi - rin hə - zin bəs - tə -
si, Dil - lər - də əz - bər o - lan qəl - bə ya - tan xoş him - ni:
A - zər - bay - can, A - zər - bay - can! Bu gó - zəl Və - tən bi - zim -
Son üçün
dir! Bu gó - zəl Və - tən bi - zim - dir!

Azərbaycanım

Musiqisi Rauf Hacıyevin,
sözləri Ənvər Əlibəylinindir.

Mülayim və şən

The musical score consists of five staves of music in 2/4 time with a key signature of two flats. The lyrics are written below each staff. The first staff starts with 'Ö-zün ki - mi vü-qar - - li - dir u- ca dağ - la - rin, Hüs-nü-nə bir'. The second staff continues with 'ya - ra - - şıq - - dir ya- şıl bağ - la - rin, Bi-zim-lə bir baş-la - - müş - dir'. The third staff has a section heading 'Nəqrat' and lyrics 'gö- zəl çağ - la - rin. Yur-dum, yu - vam, məs - kə - nim - sən,'. The fourth staff has lyrics 'A - zər- bay - ca - - nım! A- nam doğ - ma Və - tə - nim - sən,'. The fifth staff ends with a section heading 'Son üçün' and lyrics 'A - zər-bay - ca - - nım! A- zər - bay - ca - - nım!'.

Ö-zün ki - mi vü-qar - - li - dir u- ca dağ - la - rin, Hüs-nü-nə bir
ya - ra - - şıq - - dir ya- şıl bağ - la - rin, Bi-zim-lə bir baş-la - - müş - dir
Nəqrat
gö- zəl çağ - la - rin. Yur-dum, yu - vam, məs - kə - nim - sən,
A - zər- bay - ca - - nım! A- nam doğ - ma Və - tə - nim - sən,
Son üçün
A - zər-bay - ca - - nım! A- zər - bay - ca - - nım!

Azərbaycan

Aşıq mahnısı,
sözləri Səməd Vurğunundur.

Mülayim

The musical score consists of three staves of music in 3/4 time with a key signature of one sharp. The lyrics are written below each staff. The first staff starts with 'Çox keç - mi - - şəm bu dağ - - lar - dan,'. The second staff continues with 'Dur - na göz - - lü bu - laq - - lar - dan,'. The third staff ends with 'Ay - ri - lar - mi kö - nül can - - dan?! Ay - ri - lar -'

Çox keç - mi - - şəm bu dağ - - lar - dan,
Dur - na göz - - lü bu - laq - - lar - dan,
Ay - ri - lar - mi kö - nül can - - dan?! Ay - ri - lar -

mi
 kö - nül can - dan?!

A - zər - bay -

can!
 A - zər - bay - can!

Ya - şa, ya -

şə,
 A - zər - bay - can!

Ay a - nam, A - zər - bay -

can!
 Ay a - nam, A - zər - bay - can!

Mahnı və rəqs

Canlı

Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.

Öl - kə - mi- zin bi - zik bəx - ti - yar nəs - li, Oy - na - ma - ġa

hə - vəs - li, hə - vəs - li.

Ay u - şaq - lar, gə - lin ve - rək

Əl - ə - lə, oy - na - yaq biz, Bax be - lə, be - lə!

Azərbaycan bayrağı

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Vüqar Əhmədindir.

Marş tempində

Ən ə - ziz ən mü-qəd- dəs - dir, Ye - nil- məz-dir türk bay - ra - ğı!

Dal - ga - lan - di, nə - fəs kəs - di, Ya - ğı sa - lar türk bay- ra - ğı!

Üç rəng - li bir rö - ya - sı var, dün- ya - da Türk dün - ya - sı var!

Mil - li him - ni, ha - va - sı var A - zər - bay - can

bay - ra - ğı - nin! Yük- sə - lib en - məz, a - lo - vu sön - məz, Sa - vaş -

da ge - ri dön - məz A - zər - bay - can bay - ra - ğı! Yük - sə -

Son üçün

can bay - ra - ğı! Yük - sə - lib en - məz, a - lo -

vu sön - məz, sa - vaş - da ge - ri dön - məz A - zər - bay -

can bay - ra - ğı! Yük - sə - can bay - ra - ğı!

Zəfər nəğməsi

Marş tempində

Musiqisi Abbas Soltanoğlunun,
sözləri Baba Vəziroğlunundur.

The musical score consists of ten staves of music in 4/4 time, treble clef, and a key signature of one sharp. The lyrics are in Azerbaijani, with some words in English. The score is divided into sections by brackets labeled 1., 2., 1., 2., and Son üçün. The lyrics are as follows:

Di - li - mi - zin Və - tən ad - li sö - zü var. Kön - lü - mü -
-zin Və - tən ad - li o - du var Bu tor - pa -

zün a - tə - şı var kö - zü var Qə - lə - bə - ni qa-ni-miz-la ya - za - nq. Bu tor -
ğja sə - da - qət an - di var Mil - lə - ti - min ye-nil-məz bir yur-du var Bu gün

pa - ğın ke - şı - yin - də biz va - rıq Qə - lə - bə - ni qa-ni-miz - la ya - za -
bu diya nı qo - ru - yan or - du var Mil - lə - ti - min ye-nil-məz bir yur - du

riq var Bu tor - pa - ğın ke - şı - yin - də biz va - rıq Sev - gi - min
Bu gün bu di - ya - ri qo - ru - yan bir ordu var

1.
nq İ - rə - li o - ğul - lar Və-tən eş - qi - nə ! Zə - fər - lər
var i - gid - lər Və-tən eş - qi - nə Gə - lə - cək

2.
səs - lə - yir səs - lə - yir ye - nə İ - rə - li - nə Və - tən - dir
bi - zim - dir bi - zim - dir ye - nə

1. 2.
tor-paq - dir bi - zim an - di - mız Üç - rəng - li bay - raq - dir i - nan - di - ġı - mız Biz - lə - rə
şə - rəf - dir əs - gər an - di - mız İl - ham - dir sa - ba - ha i - nan - di - ġı -
mız. Biz - lə - rə - mız. Son üçün
Bi - zim - dir ye - nə.

Əsgər marşı

Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Əli Kaminindir.

Marş tempində

Və - tən mə - ni ye - tiş - di - rib Bu el - lə - rə yol - la - di. Bu tor - pa - ğa

qur- ban de - yib Al - la- ha is - mar-la - di. "Boş o - tur- ma, çə - lis, de- di, Xid-mət ey - lə

və - tə - nə. Sü - düm sə - nə ha - lal ol - maz, Sən baş əy - sən düş- mə- nə."

Nəqərat:

Marş i - rə - li, hey! Marş i - rə - li! A - zər- bay - can əs - gə - ri!

Dön - məz ge - ri, hey! Dön - məz ge - ri! A - zər- bay - can əs - gə - ri!

Qatar

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cabbarzadənindir.

Tələsmədən

Qa - tar gə - lir u - zaq - dan, taq - taq - taq - taq - taq - taq - taq.

Göz - lə - yi - rəm ba - yaq- dan, taq - taq - taq - taq - taq - taq - taq.

Tə - ləs, tə - ləs, ay qa - tar, yel ki - mi əs, ay qa - tar.

Qayıqda

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.

Hərəkətli

Şə - fəq ya - nır sə - hər er - kən, Qa - yılq

çl - xib göy də - ni - zə. Qa - nad - la - nıb, a - çıb

Nəqərat

yel - kən, Gə - zir su - da ü - zə - ü - zə. Sey - rə

çl - xaq göy də - ni - zə, Gə - zək su - da ü - zə - ü - zə.

Sadiq olaq Vətənə

Musiqisi və sözləri Oqtay Zülfüqarovundur.

Şən

A - zad et- di Və-tə- ni, xal - qı- mi-zın qüd - rə - ti.

7

Ta-rix - lər- də ya-şa-sın, A - zə- ri, türk mil - lə - ti.

Nəqərat

13

Ba - ba - lar-tək hər za-man, ba - ba - lar-tək hər za- man, sa-diq o - laq

18

Və - tə - nə. Zə- fər çə- laq, u- ca- laq, zə - fər çə- laq,

24

u - ca - laq, Qa - lib gə - lək düş - mə - nə.

Qaliblər mahnısı

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Ələkbər Ziyatayındır.

Marş tempində

Bi - zi dağ - lar qar - ta - li - tək bö - yü - dən bir a - na - san,

ey doğ-ma yurd, ey Və - tən! Öz mah-nı - ni öy- rə- dir- sən bi - ze

sən, Qa - lib - lə - rin mah- ni - si - dır bu mah - ni.

Çoban mahnısı

Fransız xalq mahnısı

Şən, yüngül

Mah - ni - nın sə - si gə - lir, Ço - ban sü - rü gə - ti - rir.
Gü - nəş çı - xan - da gö - yə, Gö - tü - rür çö - ban kö - kə.
Tu - ru, tu - ru, tu - ru - ru Lap sübh - dən çı - xır sü - rü.

Şaxta baba

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadənindir.

Canlı

Keç - di də - niz, aş - di dağ, Gəl - di bi - zə bir qo - naq.
Saç - la - ri qar - dan düüm ağ hey... hey...
Söy - lə - dik: al - qış, ba - ba, Şax - ta ba - ba, qış ba - ba !
Nəqərat
Ay sə - nə, al - qış, ba - ba, Şax - ta ba - ba, qış ba - ba.
Ay sə - nə, al - qış, ba - ba, Şax - ta ba - ba, qış ba - ba.

Sarı bülbül

Azərbaycan xalq mahnısı

Ve - tən ba - ğı al el - van - dir, Yox üs - tün - də xa - ri büл - büл.

Ö - mür sur - mə - li döv- ran - dir, Sə - sin gəl - sin

sa - ri büл - büл. Sə - sin gəl - sin sa - ri büл - büл,

sa - ri büл - büл, sa - ri büл - büл, sa - ri büл - büл.

Vətən oğlu

Aşıq mahnısı

Canlı

mf
Və - tən oğ - lu öz ca - ni - ni,
El ug - run - da qur - ban e - lər.

A - şiq co - şar məc - lis - lər - də, a - şiq co -

şar məc - lis - lər - də, Bu şöh - rə - ti

Çal, baraban!

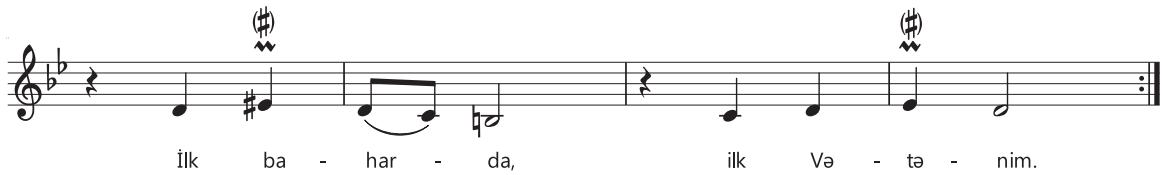
Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.

Marş tempində

Bülbülün nəğməsi

Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Abdulla Şaiqindir.

Müləyim

Cənab leytenant

Musiqisi və sözləri Şahin Musaoğlunundur.

Tələsmədən

p

Ba - nt qo - xu- lu o yol - lar, o yol - lar, Sə -

ni bəs nə vaxt qay - ta - rar, qay - ta - rar? Sən - dən tə-səl - li bir za - bit mun - di - ri,

Bir cüt ul - duz - lu, ay - li pa-qon - lar. ay - li pa-qon - lar.

Hay ver mə-nə, cə - nab ley - te - nant, Hay ver mə-nə, ley - te - nant.

Xoş müj- də - li bir sa - vaş - dan Pay ver mə-nə, ley - te - nant.

Ay ışığında

mahnisinin melodiyasından bir parça

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Zeynal Xəlilindir.

Tələsmədən

Anacan

Musiqisi Rafiq Rüstəmovun,
sözləri Rəfiq Zəkanındır.

Mülayim

Gün çıx - dı, gül - dü göy- lər, Nur ya - yıl - di a - la - mə. Çün- ki biz şən -
Nəqərat

lə - ni - rik, Di - li - Miz- də bu nəğ-mə. De - yi - rik ha - mi - miz, A - na -

can! Se - vim - li mah - ni - miz, A - na - can!

Bayram axşamlarında

Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Fikrət Qocanındır.

Şən

The musical score consists of six staves of music in 2/4 time with a key signature of one sharp. The lyrics are written below each staff. The first staff starts with 'Yol - lar əl - van bo - ya - nar, Ev - lər - də ar - zu ya - nar,' followed by a repeat sign and 'Göz - lə - rə se - vinc qo - nar'. The second staff continues with 'Bay - ram ax - şam - la - rin - da.' The third staff starts with 'Nəğ - mə o - lub dal - ğa - lar,' followed by a repeat sign and 'Qiş dö - nüb o - lub ba - har'. The fourth staff continues with 'Nəğ - mə o - lub dal - ğa - lar'. The fifth staff starts with 'Qiş dö - nüb o - lub ba - har. Hey.....'. The sixth staff ends with 'Göy - dən mə - həb - bət ya - ğar Bay - ram ax - şam - la - nn - da.'

Yollar

"Əzablı yollar" kinofilmindən

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Ramiz Rövşənidir.

Tələsmədən

The musical score consists of three staves of music in 2/4 time with a key signature of two sharps. The lyrics are written below each staff. The first staff starts with 'U - ca dağ- la - ri qalx ya - vaş, ya - vaş'. The second staff continues with 'Hər dağdan, a- ğac- dan, hər ot - dan ya - piş. Ə - li - nə gəl -'. The third staff ends with 'mə- sə, nə a - ğac, nə daş, Ə - li - nə gəl - mə - sə, nə a - ğac, nə'

daş. Əl a - tib göy - də - ki bu - lud - dan ya -
piş. Yol - lar, yol - lar, yol - lar, yol - lar, çə - tin yol - lar.

Neftçilər mahnısı

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Süleyman Rüstəmindir.

Canlı

Ca - nim Ba - ki, qa - nim Ba - ki, a - na Və - - tən!
Ya - ran - mi - san xal - qı - mi - zin qüd - rə - tin - dən.
Qa - ra qa - nin qa - ran - lı - ğa i - şıq sa - cir,
Ağ - gün - lə - rə, gə - lə - cə - yə yol - lar a - cir.
Nəqərat
Sən - sən hə - ya - tim, qo - lum, qa - na - dim,
Şöh - rə - tim, a - dim, A - zər - bay - can!

Qəl - bim - də qay - nar, qı - zıl - dan çay - lar,
Şöh - rə - tim, şə - nim, A - zər - bay - can!

Gəldi bahar

"Qərib cinlər diyarında" kinofilmindən

Musiqisi Arif Məlikovun,
sözləri Hikmət Ziyanidir.

Canlı

Öt- dü gü - nəş çöl çə-mə- ni, Bit- di ye - nə göy sə- mə- ni
O yaz gü - lü, ya - sə- mə - ni Gəl- di ba - har, gəl - di ba - har
Gör ne - cə gö - - zəl - di ba - har.

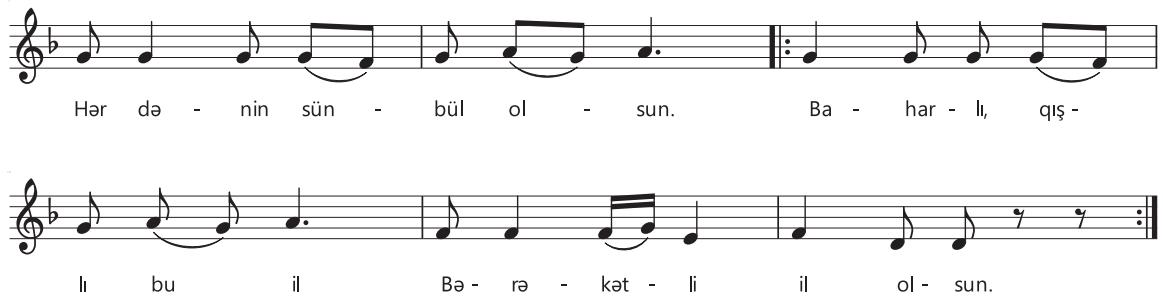
Səpil, toxumum, səpil!

"Qərib cinlər diyarında" kinofilmindən

Musiqisi Arif Məlikovun,
sözləri Hikmət Ziyanidir.

Tələsmədən

Sə - pil, to - xu - mum, sə - pil, Hər də - nin sün -
büл ol - sun, Sə - pil, to - xu - mum sə - pil,

Bip-bipin nəğməsi

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Teymur Elçinindir.

Canlı

f

Əsgər qardaşlar

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zəminə Xinalınındır.

Marş tempində

The musical score consists of four staves of music for voice and piano. The first staff starts with a treble clef, common time, and a key signature of one sharp. It includes lyrics in both Turkish and English. The second staff begins with a repeat sign and continues the melody. The third staff starts with a treble clef, common time, and a key signature of one sharp. The fourth staff starts with a treble clef, common time, and a key signature of one sharp.

1. A - çi - lan sa - bah- lar göz- lə - yir si - zi Se - vib A- na - lar fəxr
 zı, Ya - şa - yın var o - lun əs - gər qar-daş - -lar!

e - dir, ba - ci - lar se - vir, Si - zin qəd - ri - ni - zi bü - tün el bi - lir.

Se - vinc-dən xal - qım da göz ya - şın si - lir, Se - vi - nin, şad o - lun, əs - gər
 qar - daş-lar! Ya - şa - yın, var o - lun, əs - gər qar - daş - lar!

May

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Rüfət Əhmədzadəninindir.

Müläyim

mf

Aç - di, daş - di çay, Aç - di gül, ci - çek, Gel - di

gö- zel may, Se - vin - di ü - rak. Gün-ler şen ke - cir,

Co - şur, ar - zu - lar. Gə-tir - din bi - zə sol - ma - yan ba - har!

Gə - tir - din bi - zə sol - ma - yan ba - har!

Cəngi pyes

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

Orta tezliklə

Taxta əsgərlər marşı

"Uşaq albomu"ndan pyes

Müləyim

Musiqisi Pyotr İliç Çaykovskinindir.

Biçinçilər

pyes

Musiqisi Fransua Kuperenindir.

Şən

Refren

I epizod

Refren

II epizod

Refren

III epizod

Refren

cresc.

mf

Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12 variasiya

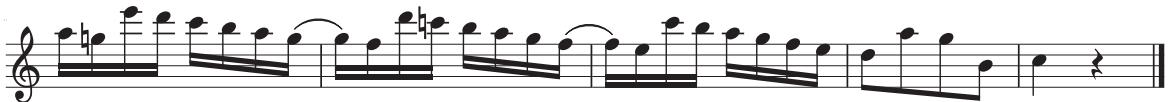
(əsas mövzu və üç variasiya)

Mülayim

Əsas mövzu

Musiqisi Volfqanq Amadey Motsartındır.

I variasiya

VIII Variasiya Minor

IX Variasiya Major

A musical score consisting of three staves of music in 2/4 time. The key signature is major. The first staff begins with a forte dynamic. The second staff begins with a piano dynamic. The third staff begins with a forte dynamic.

Çoban bayatısı

Azərbaycan xalq musiqisi

Tələsmədən

A musical score consisting of two staves of music in 4/4 time. The key signature is A major. The music features eighth-note patterns and sixteenth-note patterns.

Tənha çoban

pyes

Musiqisi Ceyms Lastındır.

Tələsmədən

A musical score consisting of two staves of music in 4/4 time. The key signature is A major. The music features eighth-note patterns and sixteenth-note patterns.

The image shows six staves of musical notation, likely for a string quartet or similar ensemble. The staves are arranged vertically. The first three staves begin with a treble clef, while the last three begin with a bass clef. Each staff uses a common time signature. The notation includes various note heads (solid black, hollow black, and white), stems, and beams. Measure numbers 1 through 12 are placed above the staves. Measures 1-3 show eighth-note patterns with some sixteenth-note grace notes. Measures 4-6 feature sixteenth-note patterns. Measures 7-9 show eighth-note patterns. Measures 10-12 show sixteenth-note patterns. Measure 13 contains mostly eighth-note patterns. Measure 14 contains mostly sixteenth-note patterns. Measure 15 contains mostly eighth-note patterns. Measure 16 contains mostly sixteenth-note patterns.

Qəşəngi

Azərbaycan xalq rəqsi

Tez

(b)
dr

(b)
tr

A musical score for 'Tez' consisting of three staves. The top staff starts with a treble clef, a key signature of one flat, and a 6/8 time signature. It features several grace notes and dynamic markings like 'tr' (trill) and '(b)' (flat). The middle staff continues the pattern with a treble clef and a key signature of one flat. The bottom staff begins with a treble clef and a key signature of one flat. All staves end with a double bar line and repeat dots.

Həsəni

Azərbaycan xalq rəqsı

Tez

Xəzəri

Azərbaycan xalq rəqsi

The musical score consists of three staves of music in 6/8 time, key signature of one flat. The first staff starts with a dynamic 'Tez tr' followed by 'tr b'. The second staff begins with a dynamic 'tr'. The third staff starts with a dynamic 'tr b'. The music features eighth-note patterns and sixteenth-note patterns.

İSTİNAD EDİLMİŞ MƏNBƏLƏR

Azərbaycan dilində

- İradə Məmmədova. Uşaqların musiqi dünyası. Bakı, 2004.
- Kamal Həsənov. Azərbaycan qədim folklor rəqsləri. "İşıq" nəşriyyatı, Bakı, 1988.
- N.Bağirov. "Musiqinin elementar nəzəriyyəsi". Bakı, 1982.
- N.Mirməmmədli. Solfecio. Bakı, 2017.
- N.Mirzəyeva. "Xorşunaslıq". Bakı, 2007.
- Ramiz Zöhrabov. Bəstəkarlarımızın portreti. "Gənclik" nəşriyyatı, Bakı, 1997.
- Y.Həbibov. "Dirijorluq və onun tədrisi metodikası". Bakı, 1999.
- Y.Kərimov. "Təlim metodları". Bakı, 2007.
- Z.Ismayılova. İzahlı xor lügəti. Bakı, 2009.
- Zülfiyə Veysova. Fəal/interaktiv təlim: müəllimlər üçün vəsait. UNICEF, 2007.
- Zümrüd Sədraqızı. Uşaq bağçalarında musiqi məşğələlərinin müntəxəbatı. Bakı, 2005.
- "Ümumtəhsil məktəblərinin IIV sinifləri üçün fənn kurikulumları". Elmi redaktor İsgəndər İsgəndərov. "Təhsil" nəşriyyatı, Bakı, 2008.

Rus dilində

- Критская Е.Д., Сергеева Г.П., Шмагина Г.С. Методика работы с учениками. "Музыка" 1–4 класс. Издательство "Просвещение". Москва, 2002.
- Методика музыкального воспитания в детском саду (под редакцией Н.А.Ветлугиной). Издательство "Просвещение". Москва, 1982.

Internet resursları

- <http://konservatoriya.az/?p=3569> (Azərbaycan rəqslərinin səhnə təcəssümü)
- <http://www.tipii.edu.az/az/article/554-diferensial-talim-haqqinda> (Deferensial təlim haqqında)
- <https://azcomposersunion.com.az> (Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı)
- <http://uzeyir.musigi-dunya.az>
- <https://portal.azertag.az/az/encyclopedia/post/11410>
- <http://mk.musigi-dunya.az/songs.html>
- <http://www.aduf.az/kollektiv.html>

Buraxılış məlumatı

MUSİQİ 3

*Ümumi təhsil müəssisələrinin 3-cü sinifləri üçün
Musiqi fənni üzrə dərsliyin (qrif nömrəsi: 2022-012)*

METODİK VƏSAİTİ

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər: **Nərgiz Rəcəbova**
Şəhla Quliyeva
Zemfira Əliyeva

Buraxılışa məsul	Rafiq Kazimov
Dizayner və səhifələyici	Kənan Yusifzadə
Redaktor	Gültəkin Cəfərova
Korrektor	Nigar Əliyeva
Texniki redaktor	Sevinc Yusifova
Baş redaktor	Samirə Bektaşı
Texniki direktor	Allahverdi Kərimov
Nəşriyyat direktoru	Sevil İsmayılova

Rəqəmsal mobil texnologiyaların (animasiyalar, multimedia və QR kodlar) dərslik və dərs vəsaitlərində istifadəsinin ideya müəllifi **Rafiq Kazimov**

© “Şərq-Qərb” Açıq Səhmdar Cəmiyyəti

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələrilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 9,1. Fiziki çap vərəqi 11. Formatı 57x82^{1/8}.
Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı 88.

Şriftin adı və ölçüsü: məktəb qarnituru 10-12. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş . Tiraj 8200. Pulsuz. Bakı – 2022

Əlyazmanın yiğima verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 16.09.2022

Çap məhsulunu nəşr edən:
“Şərq-Qərb” ASC
(Bakı, AZ1143, Hüseyn Cavid pr., 111)

Çap məhsulunu istehsal edən:
“Tuna” QSC mətbəəsi
(Bakı, Keşlə qəs., 1-ci Önünə küç., 19)

Pulsuz